

SOLFASOL

Ankara'nın Gayriresmi Gazetesi

Biz şimdi alçak sesle konuşuyoruz ya
Sessizce birleşip sessizce ayrılıyorz ya
Anamız çay demliyor ya güzel günlere
Sevgilimize çiçekler koyuyor ya bardağa
Sabahları işimize gidiyoruz ya sessiz sedasız
Bu, böyle gidecek demek değil bu işler
Biz şimdi yanyana geliyor ve çoğalıyoruz
Ama bir ağızdan tutturduğumuz gün hürlüğün havasını
İşte o gün sizi tanrılar bile kurtaramaz.

Cemal Süreya

Aylık Gazete - 5 TL

Haziran 2017

Yıl: 7 Sayı: 74

gazetesolfasol.com

YETMİŞ MİLYONU

MUHABBETLE KUCAKLIYORUZ

Fotoğraf: Can Mengilibörü

SOLFASOL Ankara'nın Gayriresmi Gazetesi
Abone olmak için abone@gazetesolfasol.com

İnsan Hakları Heykeli 22 Mayıs'tan Bu Yana Tutuklu!

Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'nın açlık grevinin 75. gününde, 22 Mayıs 01:12'da evlerine yapılan polis baskınıyla gözaltına alınmasını protesto eden ve Yüksel Caddesi İnsan Hakları Heykeline yaklaşmaya çalışan çok sayıda kişi gözaltına alındı. İnsan Hakları Heykeli halen bariyerlerin arkasında!

Talimat Gibi Mesaj: "Kimse kendisini ötekileştirilmiş hissetmesin!"

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yeniden genel başkan olduğu Adalet ve Kalkınma Partisi 3. Olağanüstü Genel Kurul konuşmasında kimsenin kendisini ötekileştirilmiş hissetmemesini söyledi.

Tüm Dünyada Tutuklu Gazetecilerin 1/3'ü Türkiye'de

Gazetecileri Koruma Komitesi'ne göre Türkiye en çok sayıda gazetecinin tutuklu olduğu ülke. Tüm dünyada mesleklerini yaptıkları için tutuklu bulunan gazetecilerin üçte biri Türkiye'deki cezaevlerinde bulunuyor. Uluslararası Af Örgütü'ne göre en az 120 gazeteci cezaevinde.

İçime Doğru Kırılan Menekşeler

Burcu Kaynarkaya >> s. 2

Ankara'da Yaşarken 96'lar Apartmanı

Nadir Avşaroğlu >> s. 4

Cin Ali Bizim

Linda Nihan, Engin Endini Aygün >> s.6-7

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Kaleminden 1928 Dolaylarında Ankara

Önder Şenyapılı >> s. 8-9

Zenginler için "Bitpazarı" Müzayede Salonları, Kentin Nesi Olur?

Akın Atauz >> s. 10

Solfasol'da Kent ve Festival Dosyası Başlıyor

Bilge Taş >> s. 16

Ertem Göreç ile Söyleşi

Funda Şenol Cantek, Tanju Gündüzalp, Sibel Durak >> s. 20

dosya: ütopya

"Bizi gömmeye çalıştılar, tohum olduğumuzu bilmiyorlardı">> s.11-15

Bir Suç Unsuru Olarak Sanat ya da Kahrolsun Bağzi Saçmalıklar

Özgür Ceren Can >> s. 3

Tabut -T. Tolga Özçelik

İçime Doğru Kırılan Menekşeler

Buse Kaynarkaya

Bir menekşe hikâyesi anlatacağım size, içinde barındırdığı umutsuzluğu düşündükçe içimde çoğalan taç yapraklarını hatırlayarak ve hatırlatarak...

Kimbilir hangi çiçekçi tarafından filizlendirilmiş, minik minik saksılara ekilmiş mor menekşeler TMMOB'un 8 Mart etkinlikleri sırasında, Seğmenler Parkı'nda düştü kucağıma. Sınav sorularına hazırlanmanın, kafamda sürekli şekil değiştiren tez konum üzerine danışmanın kısmet olmadığı Funda Şenol Cantek, Funda Başaran ve günlerdir Yüksel Caddesi İnsan Hakları Heykeli'nin önünde "yaşayan" Nuriye Gülmen... Önce devlet erkine, sonra toplum erkine denk geliyoruz o gün ama bir çıkar yol bulmaya çalışıyoruz inatla.

Derken Nuriye Gülmen, Semih Özakça'yla birlikte açlık grevine gireceklerini açıklıyor. Öyle hızlıca dökülmüyor dudaklarından kelimeler, her birinin üzerinde uzun uzun düşünüldüğü o kadar belli ki... İhraç edilen binlerce kamu emekçisi için "Ağaç kökü yesinler" diyen AKP Isparta İl Başkanı'nı hatırlıyorum ne düşüneceğimi tam anlamıyla bilemeyerek. (Geçenlerde, Veli Saçılık, Kemal Göktaş'a verdiği röportajda Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'nın bu kararı almalarında bu cümlenin de çok etkili olduğunu söyledi.)

Utanmanın insan olmanın bir parçası olduğunu düşünürüm. O gün o il başkanı adına utandım onun hiçbir zaman utanmayacağını bilmeme rağmen. Sonra ne mi oldu? Menekşeler, ben ve bir arkadaşım çimlerin üzerinden gökyüzüne bakmaya başladık. Güneş öyle kuvvetli ışıyordu ki yeryüzüne geri dönmek zorunda kaldı gözlerimiz. Baş kurmak da insan olmanın doğasında var, menekşelere isim verdik: Nuriye ve Funda.

Nuriye, benimle eve gelmek üzere yola çıkmadan önce üç çiçeğinden ikisini kaybetti. Umut bu ya, bükülen çiçekleri koparmayıp beklemeye başladım ancak elbette incinen bir çiçek dalı onarılamıyordu. Gidip gelip kalan tek çiçeğe bakıyordum, evdeki bütün diğer çiçeklerden daha büyük bir özenle. Kırılan çiçekleri içimde yaşıtıyordum, üstelik tek renk de değil rengarek.

Önce devlet erkine, sonra toplum erkine denk geliyoruz o gün ama bir çıkar yol bulmaya çalışıyoruz inatla.

Derken böcekler musallat oldu kalan tek çiçeğe de. Öyle hızlıca üşütüklerini sanıyorum yapraklarına, gözümden kaçan bir anda birden yok etmek istediler onu. Sonunda, ne yaptıysam onu kurtaramadım.

Kırılan çiçekleri içimde yaşıtıyorum hâlâ ve asla unutulmasın diye sizi Yüksel Caddesi'nin Kasım'dan beri tanıklık ettiği bir direniş izlemeye davet ediyorum:

Yeni Dönem Dersleri Eylül'de Başlayacak Ankara Dayanışma Akademisi (ADA)

8 Ocak 2017'de açılan Ankara Dayanışma Akademisi (ADA) son ihraçlarla birlikte Sokak Akademisi, Mehmet Fatih Traş Salı Seminerleri, Eren Deniz Tol Cuma Seminerleri ve "Bahar Dersleri" adı altında dersler ve seminerler düzenlemeyi sürdürüyor."

ADA kapsamındaki Sokak Akademisi'nin ilk akademisyenleri, Kuşlupark'ta "Hegemonya ve karşı hegemonya" üzerine konuşan Yasin Durak ve Mehmet Mutlu idi. Sokak Akademisi dersleri Ankara parklarında yürütülüyor. "Akademiyi halka taşıyan", 15-20 dakika kadar süren bu simgesel derslerden bir kısmının video kayıtlarına <https://www.facebook.com/pg/sokakakademisi/videos/> sayfasından ulaşılabilir.

Şubat başında, "OHAL'de İnsan Haklarının Savunulması" paneline Kerem Altıparmak, Cenk Yiğiter ve Ozan Değer katılmıştı. Mart ayı içinde düzenlenen, Celil Kaya'nın kolaylaştırıcılığını yürüttüğü "AKP Döneminde Devletin Dönüşümünü Yeniden Düşünmek" adlı panele Pınar Bedirhanoglu, Fatih Yaşlı ve Elçin Toprak katıldı. Yine Mart'ta, Faruk Alpaya'nın "Dünya Sistemleri Analizi" ile Utku Balaban'ın "Türkiye'de Sınai İslamcılığın Yükselişi ve Çöküşü" başlıklı seminerleri yer aldı.

ADA'nın "Bahar Dersleri" programında, Işıl Ünal, "Eğitim Ekonomi Politikası"; Seçkin Özsoy, "Eğitimin Siyasal Felsefesi"; Ülkü Doğanay, "Ayrımcılığa Karşı Dersler"; Akın Atauz, "Kentlerle Arkadaşlık"; Aykut Çoban, "Yeşil Siyasal Düşünce"; Fahri Öz "Edebiyat Çevirisi Atölyesi" başlıklı 10'ar haftalık dersler verildi.

ADA 12 Haziranda, bahar dönemini değerlendirmek ve gelecekteki etkinlikleri konuşmak için İTÜ evinde forum düzenleyecek.

Etkinlikleri yoğunlaşan, katılımı artan, programına her gün yeni dersler eklenen Ankara Dayanışma Akademisi kooperatifleşme olanaklarını tartışıyor. ADA'nın Eylül ayında başlayacak etkinlikleri www.facebook.com/AnkaraDayanismaAkademisi/ sayfasından izlenebilir.

Solfasol/EmineOnaranİncirlioğlu

Bir Suç Unsuru Olarak Sanat ya da Kahrolsun *Bağzı* Saçmalıklar

Özgür Ceren Can

Gün doğdu, gün battı,
kadın tüm o devingen
yaşantı içinde kitap
okumaya devam etti.
Kaskatı olduğu bile iddia
edilemezdi artık. Polis
tarafından gözaltına
alındığında buna
güldüğünü görenler oldu.

Tabut - T. Tolga Özçelik

Frankfurt Okulu'ndan Jürgen Habermas, beylik bir başvuru kaynağına dönüşen "Kamusallığın Yapısal Dönüşümü" adlı kitabında, kamusal alanın ancak kültürel ve siyasal açıdan seferber olan kitlelerin iletişim ve katılım haklarını etkili bir biçimde talep etmeleri durumunda genişleyebileceğini ileri sürmüştür. Habermas kamusal alanı ise, kişilerin ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, tartıştıkları ve kamuoyu oluşturdukları araçlar, süreçler ve mekânlardan oluşan bir pratik olarak tanımlamıştır. Öyleyse toplumun ortak faydalarını belirleyip, geliştirmek için düşünce, söylem ve eylem üretmek ancak kamusal alanda mümkündür.

Hı him, öyle tabii...

Ne var ki halkların ve düşünürlerin kamusal alandan anladığı ile siyasal, kültürel ve iktisadi güç odaklarının anladığı farklıdır. Adı muhtemelen "işime geldiği kadar kamusal" değildir, daha afili bir şeydir; ancak böyle bir el kitabının var olduğunu düşünüyorum. Siyasal erkin, toplumsal örgütlerin, dev bir kolektif olmuş özel çıkarların, çakma kültür kurucularının ve kültürel mirasçularının elinde bulunan; babadan oğula geçen bir kılavuz. Herhalde bu kılavuzun en beylik telkinlerinden birisi de, kamusal sanatın kültürel, ideolojik, iktisadi, politik ve sosyal üstünlüğün baskı unsuru olarak kullanılması yönündedir. Değil mi ki dünya yüzünde eril anıtlar her yerdedir...

Peki, Ankara'da Yüksel Caddesi'nde bulunan ve kitap okuyan bir kadın figürü temsili olan İnsan Hakları Anıtı anıt mıdır? Teorik olarak evet: Kamusal otoritelerin en çapsız olduğunu düşündüğüm belediye tarafından sanatçısına sipariş edilmiş olan kamusal bir sanat eseridir. Temasına ilişkin bir ideolojik müdahale olsun ya da olmasın bizzat sanat eserinin kamusal alana yerleştirilme biçimi onu anıt kategorisine sokmaktadır. Günümüzde sanat tarihi disiplini içinde bu pratik "paraşüt sanat" diye adlandırılıp, kamusal alanı irdelenerek eleştirilmektedir. Artık kamusal sanat da yalnızca kamusal alana yerleştirilmiş olmakla yetinmeyen arsız bir şeydir çünkü. Eski asaleti

kalmamıştır. Katılımcılık, iletişim ve etkileşim gibi dinamik ve çapraşık kelimeleri katmıştır dağarcığına. Anlamalarını genişletmiştir. Süsleme nesnelere değil estetik süreçlere ve deneyimlere kucak açmıştır. Performatif ve açık oluşundan hafifmeşreptir. Şimdi ben böyle anlatınca aklınıza Yüksel Caddesi'nde kitap okuyan kadın geldi biliyorum. Çünkü o heykel artık anıt değildir.

Hep Nuriye ve Semih'in yüzünden; kadıncağızı yoldan çıkardılar. Sokaktaki bir heykelin yanından geçilip gidileceğini, çok mecbur kalırsa karşısına geçilip ona bakılacağını, biraz görgüsüzlüğü ele almak göze alınıyorsa şayet, önünde fotoğraf çekirilebileceğini ama bu kadarının yeter olduğunu kimse öğretmemiş hocalarımıza. İlle de eteğinde eylem yapılacaksa, yalnızca pankart taşıyıcı olarak geçici süre kullanılabilirliğini de sol gelenekten kulaklarına fısıldayan olmamış. **Geldiler, heykele temas ettiler, şarkılar söylediler, saçına papatyalardan taç taktılar, kaidesine minder koydular, önünde megafonla basın açıklaması yaptılar, annelerine sarıldılar, güldüler, ağladılar, açlık grevine başladılar, polisle itişip kakıştılar... Günler boyu öğlen ve akşam vakitlerinde heykelle buluştular. Gün doğdu, gün battı, kadın tüm o devingen yaşantı içinde kitap okumaya devam etti.** Kaskatı olduğu bile iddia edilemezdi artık. Polis tarafından gözaltına alındığında buna güldüğünü görenler oldu.

Gelin bundan böyle şu kadına "anıt" yerine "heykel" diyelim. Sanatçısı Metin Yurdanur'un da buna itiraz edeceğini sanmıyorum; sanat hamiliğini belediyenin yapmış olması, onun kentin orta yerine kadın ve kitap gibi "namünasip" iki derya koyan biri olduğu gerçeğini değiştirmiyor.

"Sanat eseri de gözaltına alınır mı? Tutuklanır mı?" demeyin. Görülmemiş şey değil... 1952 yılının Nisan ayında Ankara'dan Roma'ya bir mektup gitmiştir. Güzin Dino'dan eşi Abidin Dino'ya yazılmış mektubun satırları şöyledir:

"Sevgilim,

Sana tatsız haberler vereceğim, fakat herhalde düzelecek. Salı günü sabahı (ayın 22'si) birinci şubeden bir komiser geldi ve savcılıktan bir kararla seramikleri götürdü. (...) Dün savcılıkta ehli vakuf toplanacak ve hangisinde suç unsuru olduğunu veya olup olmadığını tespit edecekti (senin seramiklerinde orak çekiç resimleri yaptığın iddia olunuyormuş!)." [1]

Mektubun devamında Güzin Dino, Abidin Dino'nun geleneksel formların yüzeylerinde soyut desenler oluşturarak yapmış olduğu yetmiş yedi parça seramik eserin tutuklanma hikâyesini anlatmaktadır. Güzin Dino bilirkişi heyetlerine itiraz eder, Abidin Dino savcılığa mektup yazar, Hakkı İzzet gibi önemli bir sanatçı ve akademisyen ifade verir. Soyut sanatı polisler, savcılara hatta bakana anlatmaya çalışırlar. Saçmalığın daniskası! Seramik sanatçısı ve akademisyen Sakine Çil "adliye koridorlarının duvar diplerinde sergilenen seramikler" diye anacaktır o seramikleri yıllar sonra.

Gelin bundan böyle memleketimizde sanat "sanık" olunca şaşırılmayalım. Unutmayalım bunları artık. Kamusal alanı, sanatı ve hayatı tutuklayabileceğini zanneden cahillerin basiretsizliklerini, aymazlıklarını ve pespayeliklerini yüzlerine vurmakta ihmalkâr olmayalım. Fransız düşünür Henry Lefebvre'nin sözlerini anımsayarak hayata, sokağa ve sanata sahip çıkalım:

"Sahiplenme kadınlara yakışır ve kadınlardan gelecektir; oysa ki eril ya da erkeksi niyetler sadece neşesiz tahakküme ya da ölümün feragatine varmıştır." [2]

Kitaplar:

[1] Zeynep Avcı, A'dan Z'ye Abidin Dino, (İstanbul: YKY Yayınları, 2001).

[2] Henry Lefebvre, (2015). Mekânın Üretimi, (Işık Ergüden, Çev.), (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015).

Ankara'da Yaşarken 96'lar Apartmanı

Nadir Avşaroğlu

En sevdiğim hayat kesitlerinden birisi de havanın güzel olduğu zamanlarda Ankara sokaklarında dolaşmaktır. Bazen canım sıkıldığında, bazen vaktim olduğunda, çoğu zaman hava güzel olduğunda. Geçen gün de öyle oldu. Hava güzel, vaktim bol, yaşama sevicim var. Büklüm sokak, Tunalı Hilmi, Esat caddesi, Kocatepe, Libya caddesi, İncesu ve Seyran ve Kuyucak sokakta 96'lar apartmanı.

En sevdiğim hayat kesitlerinden birisi de havanın güzel olduğu zamanlarda Ankara sokaklarında dolaşmaktır. Bazen canım sıkıldığında, bazen vaktim olduğunda, çoğu zaman hava güzel olduğunda. Geçen gün de öyle oldu. Hava güzel, vaktim bol, yaşama sevicim var. Büklüm sokak, Tunalı Hilmi, Esat caddesi, Kocatepe, Libya caddesi, İncesu ve Seyran ve Kuyucak sokakta 96'lar apartmanı.

Bulduğu bölgeye de adını veren, farklı mimarisi ile herkesin dikkatini çeken, Kolej tarafına bakan cephesinde bulunan logo ile hatırlanan, eskiden etraftaki apartmanların böyle çevrelediği, Ankara'nın en güzel konutlarından biridir 96'lar apartmanı.

1960'lı yılların başından beri var olan ve Türkiye'de site mantığı ile yapılmış belki de ilk apartmandır; 96'lar. Ustaca üretilmiş cephe düzeni ve modern aile

yaşamına sunduğu plan anlayışı ile Türkiye'de mimarlık üretiminin özgün ve önemli örneklerinden birisidir. Dikdörtgen bir kütlede oluşan yapının cephesi her biri yaşanmışlıklar bulunduran balkon ve pencerelerle doludur.

Ankara'nın en eski ve muhtemelen en büyük apartmanıydı. Ancak gökdelen misali büyüklük bekleyenler yanılır. Birbirine bitişik ve enine doğru büyüyen, ön cephesinden bakıldığında betondan çok camlardan ve balkonlardan oluştuğu düşünülen bir apartman. Kolej-İncesu-Kızılay üçgeninde, terasından Kızılay manzarası ile keyifli gecelerin geçirildiği, bahçesinde koşuşan çocuklar ve komşuluk ilişkilerinin hala var olduğu küçük bir cennet.

Denizi olmayan Ankara'da yazlık kıvamında bir sitedir, 96'lar apartmanı. Bir kış memleketi olmasına rağmen sürgülü ve bol pencereleri olan yarı dubleks daireler.

Ön taraftaki avluya bakan pencerelerde rengarenk sardunyalı. O çiçeklerin arasından etrafı seyreden yaşlı teyzeler. Teraslarında ve bloklarda oturup sohbet edebilen komşular, gece yarısına kadar kukalı saklambaç oynayan çocuklar, eline yarım ekmek verilip kıcına hafifçe vurulup abilerinin ablalarının oyuna dahil olmak için koşan 3-4 yaşındaki bebeler. Üzerinde mutfak önlüğü ile 3. kattan çocuklarına bağırarak anneler, akşamüstü balkonda tavla oynayan amcalar. İşten eve gelen babaları ile birlikte evlerine dönen çocuklar. Hepsi bana gençliğimi hatırlatır.

Her önünden geçişimde farklı görüntülere dalar, farklı hayaller kurarım. Kentin merkezine, Kızılay'a bu kadar yakın olmasına rağmen hala geleneksel yapısını koruyan bir yerleşke. 50 yılı aşkın bir süredir gelip geçen insanların çocuklukları, gençlik çağları ve anıları ile dolu 96'lar apartmanı.

Hep Birlikte Film İzlemek için Engelsiz Filmler Festivali

Elif Koca, Vedat Gün

Her bireyin ayırım gözetmeksizin aynı anda aynı yerde film izleyebilmesi amacıyla, 2013 yılında yola çıkan Ankara Engelsiz Filmler Festivali'nin bu yıl 5.si düzenlendi. Bu yılı diğerlerinden ayıran gösterimlerin sadece Ankara'da değil, Eskişehir ve İstanbul'da da seyirciyle buluşuyor oluşuydu.

Bu nedenden dolayı yoluna "Engelsiz Filmler Festivali" (EFF) adıyla devam edecek. Gösterimler 5-7 Mayıs Eskişehir, 12-14 Mayıs İstanbul ve 18-23 Mayıs tarihlerinde Ankara'da yapıldı. Sadece film gösterimleri olmadı; çeşitli atölye, söyleşi ve farklı deneyimlerin yaşandığı etkinlikler bir arada idi. Merak edenler için daha ayrıntılı bilgiler festivalin <http://www.engelsizfestival.com> sayfasından takip edilebilir.

İzleyiciler, gösterimlerin tamamını (çeşitli başlıklar altında 34 film) sesli betimleme, ayrıntılı alt yazı ve işaret dili ile izleyebildiler. Gösterim yapılan salonların ortopedik engelli izleyicilerin de rahatlıkla ulaşabileceği salonlarda yapıldığını belirtmekte fayda var. İzleyicilerin yanı sıra katılım gösteren film yapımcılarının, yönetmenlerin,

oyuncuların, teknik ekibin; kısaca emek veren herkesin filmlerini seyirciyle beraber izlemesinin farklı bir deneyim ve bakış açısı kazandırdığını, yapılan söyleşi ve konuşmalardan gördük. Gördüğümüz hissettiğimiz şey, engellerin bir arada çok daha kolay aşılabileceği.

Bizlere bu deneyimi tekrar yaşattıkları için ve önümüzdeki yıllar da yaşatmaya devam edecekleri için tüm festival ekibine teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İçimizden biri-2

korkuyoruz baba

Emine Onaran Incirlioğlu

Sokakta karşılaştığımız her bir insanın bir dünyası var. Bilmiyoruz o dünyaları. Behçet Necatigil, *Evlerin içi oda oda üzüntü / Evlerin dışı pencere, duvar*, diyor. O duvarların dışında bazen kafamızı kaldırıp etrafımıza bakmadan yürüyoruz, bazen çarpıp geçiyoruz birbirimize, bazen o içimizden biriyle göz göze geliyoruz, gülümsüyoruz ama ne biz onun dünyasını biliyoruz, ne o bizim. Necatigil çınlıyor kulaklarımda: *Dört duvar arasında aile sırları / Bunca çocuk, bunca erkek, bunca kadın / Gözyaşlarıyla beslendi.*

Behçet Necatigil'i, 23 Mayıs 2013'te, hiç hesapta yokken ölüveren babam Mustafa Şerif Onaran'dan bilirim, severim. Babam cerrahti, ozandı, yazardı, insanlardan beslenirdi. Vaktiyle TRT radyosunda "İçimizden Biri" diye bir program yapmıştı. Ne kadar sürdürdüm bilmiyorum. İnternette bulunamayacak kadar eski. Arşivlerden araştırmalı.

§§§

İlk gençliğimden beri Çankaya'da mahalleden tanıdığım bir arkadaşıyla karşılaştım geçenlerde. Hadi adına Ali diyelim. Ben yıllarca uzak kalmıştım ama o hep Ankara'da, farklı semtlerde oturmuştu. Dördüncü ölüm yıl dönümü yaklaşırken babam Mustafa Şerif Onaran'ı da anarak, Ankara'nın gayriresmî gazetesi Solfasol'e "İçimizden Biri" köşesini tanıştırmaya karar verdiğim, Hazan'ın öyküsünü yazdığım Mayıs sayısından sonra ikinci konuyu düşündüğüm sıralarda Ali'yle sokakta karşılaştırdım, "işte içimizden biri daha" dedim. Biraz Ankara deneyimlerini konuşalım, ses kaydı alayım istedim, o da kabul etti.

Ali, annemi, babamı tanırdı. Severlerdi birbirlerini. İçtenlikle selâmlaşırlardı. Ben Ali'yi de ailesini de yakından tanımazdım, nerde oturduklarını bilmezdim, ama arada karşılaştıkça havadan sudan konuşurduk. İkimiz de emekli olduğumuz halde çalışmayı sürdürüyorduk. İkimizin de yetişkin çocukları vardı – onun iki, benim bir kızımız üniversiteyi bitirmişlerdi, gurbetlelerdi. Hayata bakışlarımız da benzer gibiydi; en azından benzer konulardan yakınıyorduk. Arada karşılaştıkça, "zaman ne kadar da hızlı geçiyor" diyorduk.

Aldığım antropoloji eğitimi gereği, "istersen kendi adını kullanalım istersen mahlas," dediğimde, "benim için bir sakıncası yok," dedi, "kendi ismimle olsun daha iyi, niye olmasın?" Dedi demesine ama, tam konuşmaya başlayacakken kısık sesle sordu: "Çoluk çocuğa bir şey olur mu bu gazetelerde çıkıyor falan diye?" Bir anda gülümsemesi dondu yüzünde, "şöyle söyleyeyim," dedi, "bizimkiler devlet memuru olacak kişiler. Birisi öğretmen. Bu konuştuklarımızdan gelecekte sorgu morgu çıkacaksa tabii ki kullanılmak istemem. Yani, ben oraya isim verince, yarın fetöcü metöcü diyeceklerse, benim çoluğuma çocuğuma bir şey olamazsa, geleceğimi düşünürüm. Kendim için değil ha, neslim için." Tekrar tekrar "benim, ailemin, çocuklarımla hiç sakıncalı bir durumu yok," diyordu ama Ali kaygılıydı. "Peki o zaman, takma isim kullanalım," dedim, "mahlasın ne olsun?" "Tayyip olsun," dedi gülerek, "şimdi geçer akçe o."

Ankara'nın değişik kesitlerini tanıdığı için Ali'nin Ankara'sını – Ankaralarını – konuşmak istiyordum ama bir türlü sadede gelemiyorduk. Önce, "sadece Ankara'yı değil, genelde Türkiye'yi konuşmak lâzım. Yaşadıklarımız bir tek Ankara'nın değil, Türkiye'nin sorunu," dedi. Sonra, konuşulması gerekenin Çankaya değil, "kırsal kesimler, varoşlar" olduğunu söyledi: "Tabii Çankaya ile, ne bileyim Hüseyin Gazi, Şentepe, Çiğir, İskitler bir değil". Sonra yine durakladı. "Ses kaydı da, görüntü de istemem,"

Erhan Muratoğlu

dedi. İçine korku düşmüştü bir kez. Beni kırmak istemiyordu ama konuşmaktan da vazgeçmişti. "Ülkenin, memleketin halini biliyorsun," dedi, "ben kendime güvenemiyorum. Çevrem yok, arkam yok. Bir takım insanlar bunu okuyunca lâf çıkarsa, beni, ailemi koruyacak kimse yok." Televizyonda haberleri izlerken, eşle dostla konuşurken söylenmenin ötesinde ne siyasetle ilgisi vardı Ali'nin, ne çekineceği, sakınacağı bir bağlantısı. Demek "korku imparatorluğu" buymuş.

"Rahmetlinin zamanında hiç çekinmeden konuşurdum," dedi, "ama artık zaman değişti." Daha çok üzme istemedim, "anlıyorum," dedim, "haklısın."

§§§

O yoluna gitti, ben Necatigil'in Evler'ine: *Vurulmuş vurgunların yücelttiği evlerde / Kalbi kara insanlar oturdu. / Gündelik korkuların çökerttiği evlerde / O fikara insanlar oturdu.*

Cin Ali Bizim

Linda Nihan – Engin Endini Aygün

Birçok kuşağın çocukluğunda derin izler bırakan Cin Ali'yi ailesi yeniden hayata geçirmek için Cin Ali Vakfı aracılığıyla bir şeyler yapıyor. Çalışmaların ne durumda olduğunu öğrenmek için Cin Ali'nin ablaları Nevin Apaydın ve Nesrin Kalaycıoğlu ile konuştuk.

Engin: Cin Ali ile Karagöz oyunu benzeşmesi var. Gerek metinlerin evrimi gerekse insanlarda bıraktığı etki bakımından oldukça benzeşiyor. Cin Ali, Karagöz gibi somut olmayan kültürel miras olarak tescillenebilir. Sizin bununla çalışmalarınız var mı?

Nevin Hanım: Vakıf kurma sürecinde hedeflerimizden biri Cin Ali'yi somut olmayan kültürel miras olarak tescillemekti. Bu kadar halka mal olmuş bir karakter artık sadece bize ait diyemezdik. Ama bu konuda çok fazla çalışma yapmadık. Devletin tescil ettiği bir şey nasıl olur, bunun sonuçları nerelere varır fazla kestiremedik. Bir Karagöz Hacivat gibi mi değerlendirilir yoksa kendi müzesi ile başka bir yere mi konular bilmiyoruz. Biz müze fikri ile yola çıkmadık aslında bir vakıf kuralım diye yola çıktık. Sonra insanlar Cin Ali'nin öyküsünü öğrenmek isteyince "neden bir müze kurmuyoruz?" demeye başladık. Şimdi somut olmayan kültürel miras Cin Ali ile nasıl birleşir, ne yapabiliriz? Sizin sorunuzla birlikte bunun üzerine daha çok düşünüp çalışabiliriz.

Engin: Biz sanırım Cin Ali ile okuma-yazma öğrenen son kuşaklarız galiba. Ama bizden küçük insanlar da biliyor ve tanıyor Cin Ali'yi.

Linda: On yaş küçüğümüz de biliyor her halde. Ama daha küçük kuşaklar biliyor mu? Tam bilmiyorum esasen.

Nevin Hanım: Herkes kendi çocukluğunu uzakta gördüğü için "biz herhalde son kuşağız" diyor. Aslında 2005 yılına kadar Cin Ali kitapları vardı. Babamın ölümünden 1992 yılına kadar biz devam ettirdik. 1992 yılında bir yayınevine geçici süre ile yayın haklarını verdik. Orada biraz şekil değiştirdi, başka setlerin içine girdi. Bu durum Cin Ali ortadan kalkmış gibi bir his uyandırdı. Ama şöyle kabaca bakarsak 1961 doğumlular da 1990 doğumlular arasındaki kuşak Cin Ali'yi çok iyi biliyor. O yüzden Cin Ali artık bir kültür olarak yerleşti.

Linda: Evet artık dilimize de yerleşti.

Nesrin Hanım: "Cin Ali gibi çizemem", "Cin Ali gibi adam" ...

Engin: Aklımda bir kaç tane sahne ve hikaye var. Ama Cin Ali'nin kitaplarında öyle hikayeler yok. Ya biri bana anlattı ya ben kafamda kurdum bu hikayeleri.

Nevin Hanım: Olabilir siz kendi kitabınız oluşturmuş olabilirsiniz kafanızda. Mesela bizim 11. Kitap projemiz var ve bu sene ilk defa İzmir Türk Koleji'nde uygulandı. Okulda geçen sene Cin Ali ile okuma-yazma öğrenen çocuklar, bu sene kendi Cin Ali kitaplarını yazdılar. Projenin devamında herkes kendi Cin Ali animasyonunu yaptı. Farklı ürünlerini tasarladı. Paint programı ile çizimler yaparak bir 2017 yılı takvimi hazırladılar. Bu inanılmaz birşey. Biz gittik ve Cin Ali kitaplarını imzaladık onlara.

Engin: Bende buraya gelmeden önce bakındım. Cin Ali kitaplarımı getireyim, belki size imzalatırım diye...

Nesrin Hanım: Çok hoş olurdu. Pek çok kişi Cin Ali kitaplarını saklamadığını söylüyor ama o dönemlerde kitabı saklamazdınız, sizden küçük başka birine verirsiniz. O yüzden de çok bilinen bir şey Cin Ali.

Nevin Hanım: Cin Ali'nin insanlarda yarattığı duygular çok farklı. Birincisi doğrudan çocukluklarına götürüyor. Çocuklukları güzel geçmemiş olabilir o insanların ama okumayı öğrendikleri an çok özel ve kitapları eline aldıkları zaman direk o ana gidiyorlar.

Pek çok kişi Cin Ali kitaplarını saklamadığını söylüyor ama o dönemlerde kitabı saklamazdınız, sizden küçük başka birine verirsiniz. O yüzden de çok bilinen bir şey Cin Ali.

Nesrin Hanım: İlk adım ile eşdeğer bir şey okumayı öğrenmek. Dünyalar açılıyor önlerinde. Cin Ali'de bir öykü vardı. O dönem yapılan taklitlerinde genelde bir öykü olmuyordu.

Linda: Sirke gidiyor mesela, anlatılan farklı hikayeler var. Bir çizgi ile bir fili anlatabilmek muhteşem birşey.

Engin: Bu arada yeri gelmişken Aydan Çelik'in selamını iletayim. Kendisi ile gelmeden önce haberleştik ve çok selamı var sizlere.

Nevin Hanım: Aydan Çelik bir yazı yazdı "Cin Ali Bizim" diye. Bu yasaklanma tartışmalarının yaşandığı dönem.

Nesrin Hanım: Aslında yasaklanmadı, müfredattan kalktı ama insanlara öyle duyuruldu.

Nevin Hanım: "Cin Ali bizim, bizden alamazsınız" diyordu yazıda. Zaten bize bu fikri veren, yani sosyal medya hesaplarımızın isimlerini ve kampanyamızın temelini oluşturan, bizi harekete geçiren duyguyu bize veren Aydan Çelik'in o yazısı olmuştur. Biz o zamana kadar çok farkında değildik. Başka insanlar için ne kadar önemli olduğunu biraz o sıralarda öğrenmeye başladık.

Engin: Vakıf ne aşamada?

Linda: Hazırlık aşamasındadır yazıyor sitede.

Nevin Hanım: Vakfı 2016 sonunda kurduk. Biraz uzun sürdü.

Nesrin Hanım: Sadece vakıf değil de müze, kütüphane. Bir kütüphane olacak mesela. Dükkanı var. hepsini kapsayan bir site yazılımına geçme çalışmalarımız devam ediyor. Bu sebeple internet sitemizde bazı kısımlar eksik.

Nevin Hanım: Müze devam ederken kütüphane işi ortaya çıktı. Şimdi kitaplar dijital ortama aktarılıyor. İki kütüphanemiz olacak. Birincisini çocuk kitapları kütüphanesi; ikincisi de bir araştırma kütüphanesi.

Linda: O zaman farklı yayınlarda olacak, öyle mi? Nasıl kurguladınız?

Nevin Hanım: Kütüphane dışarıdan aldığımız kitaplarla bildiğimiz kütüphane formatında çalışacak.

Vakıfa gelince, vakfın amacı eğitim alanında çalışmalar yapmak. Bir de 2018 yılı Cin Ali'nin ellinci yılı. Bu zaman diliminde bazı programlar ve projeler yapmak istiyoruz. Ve bunlar hep vakıf bünyesinde olacak. Bilmiyorum projeleri söyleyeyim mi sürpriz mi olsun?

Engin: Söylerseniz yazarız.

Nevin Hanım: O zaman sürpriz olsun. Çünkü projeler henüz ham. Kütüphanede vakıfa bağlı olarak geliştiriyor zaten.

Engin: Ben de tam onu soracaktım. Hem müze, hem kütüphane, hem de farklı projeler. Nasıl tasarlıyorsunuz bunları?

Nevin Hanım: Buranın üst katı iki daire müze olacak. Buralarda müzenin aslında hizmet alanları. Karşı daireyi konferans alanı gibi kullanıyoruz zaten. Aynı zamanda bir geçici sergi salonu işlevi de var.

Engin: Bu mekanlar dışarıya açık mı? Yoksa şimdilik sadece Cin Ali ve onun üzerinden gelişen konularda mı çalışmalar olacak?

Nevin Hanım: Herkese açık bu alanlar. Geçenlerde Kavaklıderem ile birlikte bir Ayla Kutlu söyleşisi yaptık mesela. Program dahilinde ve imkanlar el verdiğince açık yani.

Şimdilik kendi aramızda gerçekleştirdiğimiz müze konuşmalarında da hem Cin Ali müzesi üzerine hem de genel anlamda müzecilik üzerine konuşmalar yapıyoruz. Sizde bildiğiniz gibi müzeler genelde asık suratlı mekanlar olarak bilinir. Bunu kırabilmek için neler yapabiliriz diye konuşuyoruz. Manifesto hazırlamak için çalışıyoruz. Farklı müzelerle birlikte artık değişmeye başladı biraz müzecilik.

Engin: Evet bu kırılımda özel müzelerin artması ile başladı sanırım.

"Bahçede top oynayamıyor çocuklar. Cin Ali top oynarken, topu elma ağacında kalıyor ve Cin Ali elma ile tanışıyordu. Kıra gidiyor. Hemen okullarının ilerisinde kır gezisi yapabiliyorlardı. Öyle bir ortamdı şehirler"

Nesrin Hanım: Artık öğrencileri de müze anlayışının içine katmaya çalışıyorlar. Eğitimin de bir parçası oluyor müzeler. Yani sadece özel müzeler değil okulların ve milli eğitimin bu konuya yaklaşımı da değişti.

Nevin Hanım: Özellikle Avrupa'da müzecilik çok farklı yerlerde. Bizde yavaş yavaş değişiyor ve gelişiyor. Bu kadar çok şey söylüyoruz ama bakalım biz bunları yapabilecek miyiz?

Engin: Gördüğüm bir gazete de Cin Ali yenilenmeli mi üzerine tartışmalar vardı.

Nevin Hanım: Bu yenilenmekten neyi kast ettiğinize bağlı olarak değişir. Yenilenmek deyince genelde akla gelen Cin Ali'nin yeni hikayeleri olacak mı, Cin Ali bilgisayar oyunları olacak mı gibi sorular.

Öncelikle şunu koymak lazım. Cin Ali'nin on kitabı bir klasiktir ve bu değişmez. Sefiller'in üçüncü cildini yazamazsınız. Cin Ali'nin amacı çocuklara okumayı öğretmek ve onlara yazın alanının dünyasını açmak. Şimdi böyle bir durumda Cin Ali'yi dijitalleştirmek ya da başka bir şeye dönüştürmek bize çok uygun görünmüyor. Bir sürü çizgi film var. Çocuklar Cin Ali'nin çizgi filmi izlemesin, kitaplarını okusunlar. Kendi kitaplarını yapsınlar.

Ama Cin Ali teknolojiyi kullanmayacak mı? Tabii ki kullanıyor. Kitaplarını dijitalleştirdik daha iyi basılsın diye.

Engin: Yenilenme konusunda Mustafa Delioğlu isimli bir çizerin Cin Ali'ye eklediği bir papyon meselesi var.

Nevin Hanım: Papyon meselesi de şöyle: seksenlerde Cin Ali'nin taklitlerinin hepsinde hem resimler hem de heceler renklendirilmişti. "Hecelerin renklendirilmesi çocukların her şeyi heceleyerek okumasına neden olur ve kelimenin bütünlüğünü kavrayamazlar" derdi babam. Ama o kadar büyük bir baskı vardı ki. Babamın ölümünden sonra bu baskılara çok fazla karşı duramadık. Heceleri renklendirmedik ama Cin Ali'nin resimlerini biraz renklendirdik. O dönemde Mustafa Delioğlu ile çalıştık ve papyon o dönem ortaya çıktı ve Cin Ali'ye eklendi.

Engin: Cin Ali'nin çizimlerini hazırlayan Selçuk Seğmen ve Mustafa Delioğlu hakkında internette çok az bilgi var. Bu kişilerle ilgili neler anlatabiliriz?

Nesrin Hanım: Babam metinleri yazarken resimleri de kendi çizdi. Sayfanın üstünde alttaki cümle ile bağlantılı resimleri çizmişti. Fakat profesyonel olmadığı için hareketleri doğru veremiyordu. O zaman Selçuk Seğmen'den yardım aldı. Cin Ali'nin yaratıcısı babam, uyguluyacısı Selçuk bey olarak düşünebiliriz.

Engin: İlkokula ya da o döneme dair hatırladığım iki isim var. Birisi Rasim Kaygusuz diğeri de kitap metinlerinde Rakım Çalapala. (gülüşmeler) Sonrasında Rasim Kaygusuz kim diye internete bakmak zorunda kaldım. Çünkü Cin Ali o kadar öne geçmiş ki.

Nevin Hanım: Babama Cin Ali'nin babası derlerdi, bize de Cin Ali'nin kızları geldi. Böyle bir kavram kargaşası da var. Ama biz ablalığı kabul ettik. Cin Ali hep aynı yaşta ama biz büyüyüp duruyoruz. Aramızda eşlerimize Cin

Ali'nin eniştesi, oğullarımıza Cin Ali'nin yeğenleri gibi yakıştırmalar yapıyoruz.

Cin Ali aslında babamın geliştirdiği oyunlu okuma öğretiminin bir parçası. Ama Cin Ali onların hepsinin önüne geçiyor. Çünkü Cin Ali'yi üretmek daha kolay

Mesele tahta küplerin üzerinde kelimeler var. Çözümlü alfabe çarkı. Onları bugün üretmek bile çok zor. Bu dediğimiz altmışlı yıllar. O dönem bir çok şey elde yapılıyordu.

Çözümlü alfabede ön taraflarında cümleler var. Çevirdikçe değişik cümleler oluşturuyorsunuz. Arkasına geçtiğinizde de hem heceler ve harfler var. Çevirdiğinizde sesli harflerle heceler oluşuyor. Büyük harf küçük harf öğreniyorsunuz hem de burada üç tane öykü var. Kedi ile kediyi üst üste getirdiğinizde "yaramaz kedim" diye bir öykü okuyorsunuz. Kedi, köpek ve horozla ilgili üç tane öykü var.

Sonra tombala kartlarımız var. Burada da üç ayrı renkte kelime grubu var. Bunları koparıyorsunuz ve bildiğiniz tombala gibi kelimelerin üzerini kapatıyorsunuz.

Engin: Ben Cin Ali'nin Ankara'ya dair bir şey olduğunu ve burada ortaya çıktığını kısa süre önce öğrendim. Sonrasında hakkında yazılanları okuduğumda Bahçelievler, Ulus ve diğer semtlere dair şeyler duydum.

Nevin Hanım: Biz Bahçelievler'de bahçe içerisinde iki katlı bir evde oturuyorduk ve yüz metre ötemizde de bir çiftlik vardı. Sabahları horoz sesi gelirdi. Çiftlikte de koyunlar, kuzular, ördekler, hindiler... her şey vardı.

Nesrin Hanım: Arkası da buğday tarlalarıydı. Siz Bahçelievler'i bilir misiniz?

Linda: Biz sadece binaların olduğu zamanları biliyoruz.

Nesrin Hanım: Bizim evin arkasında caddenin olduğu yerde dere vardı ve dere ile Anıtkabir arası hep buğday tarlalarıydı. Biz Nevin'le Alparslan İlkokulu'nda okuduk. Milli bayramlarda öğretmenimiz bizi alırdı, buğday tarlalarının arasındaki patika yoldan bizi Anıtkabir'e götürürdü. İşte o arada Cin Ali'deki karakterlerin hepsini görürdük. Tümü oralarda dolaşan gerçek karakterlerdi. Şehirde yaşıyorduk. Ama bir taraftan da doğa ile içiçe bir yönü vardı.

Nevin Hanım: Bugünden o güne bakarsanız köyde yaşıyor Cin Ali dersiniz. Ama o zamanlar şehirlerimiz öyleydi.

Engin: Şimdinin Çayyolu'nun arka tarafları gibi.

Nevin: Ama şimdi çiftliğimiz eksik.

Linda: Beni Cin Ali'de en çok etkileyen sürekli etrafında evcilleştirilmiş bir hayvan olmasıydı. Gündelik hayatta çocuklar maalesef bu hayvanlarla ve doğa ile iletişim kuramıyor.

Nesrin Hanım: Bahçede top oynayamıyor çocuklar. Cin Ali top oynarken, topu elma ağacında kalıyor ve Cin Ali elma ile tanışıyordu. Kıra gidiyor. Hemen okullarının ilerisinde kır gezisi yapabiliyorlardı. Öyle bir ortamdı şehirler.

Engin: Son olarak müze kurulum aşamasında. Sadece sizin elinizdekilerle mi bir şeyler yapıyorsunuz yoksa insanlardan bir şeyler istemeye niyetlendiniz mi?

Nevin Hanım: Müze olayına başladığımızda aslında çok geniş bir kapsamlı müze düşündük. İşte eğitim tarihi olsun, köy enstitüleri olsun -çünkü köye enstitüleri olmasaydı Cin Ali olmayacaktı-, Ankara'dan parçalar olsun dedik. Ama sonra baktık ki son derece sıkıcı bir müze yapıyoruz. Biz şimdi bunları bayağı eledik. Bütün bunları biz Cin Ali üzerinden kuralım dedik. Diğerlerini geçici sergilerle destekleriz diye düşündük. Şimdi Cin Ali'yi anlatıyoruz. Cin Ali'nin etrafında bazı şeyleri anlatacağız ama bu kısımları sürpriz kalsın diyelim

Engin: Ekip olarak nasıl devam ediyorsunuz? Kaç kişisiniz? Bu kadar şeyin altından nasıl kalkıyorsunuz?

Nesrin Hanım: Cin Ali ailesi günden güne büyüyor. Çekirdek aile bizim ama.

Nevin Hanım: Görünürde biz varız ablamla ikimiz. Ama ikimizin de ailesi, eşler ve çocuklar var işin içinde. Bu projeden bahsettiğimizde biz de elimizden geleni yaparız diyen pek çok kişi var.

Nesrin Hanım: Aslında halka çok geniş. Suya bir taş atarsınız o taş Cin Ali, sonraki ilk halka biziz. Halkalar genişlemeye devam ediyor.

Engin: Ankaradaki okullarla bir bağlantınız oldu mu? Nasıl yaygınlaşmayı düşünüyorsunuz?

Nevin Hanım: Okullara ulaşmak biraz zor oluyor. Biz kitapçılar aracılığıyla ulaşalım dedik. Dağıtım işi ile ilgilenen arkadaşımız hatır gönül ilişkileri ile kitapçılara koymaya başladı. Vitrine Cin Ali kitabını koyan kitapçı gördü ki insanların çok ilgisini çekiyor. Bizim ilk hedefimiz Cin Ali'yi okumuş kişilere ulaşmak, onların üzerinden de çocuklara. Cin Ali'nin sadeliğinde çocuklara ulaşan bir şey var.

Nevin Hanım: Mesele biz ilk kitap basmaya karar verdiğimizde bir renkli Cin Ali kitapları vardı, bir de bunlar vardı. Hangisiyle çıkalım diye düşündük? Sonra öğrencilere soralım diye bir okula gittik. Önce öğretmenlere sorduk: renkli dediler. Çocuklar içinde renkliyi seven de oldu siyah beyazları seven de oldu. Ama şöyle bir ayrım çok dikkat çekiciydi. Kitapları seven çocuklar siyah beyaz olanları daha çok sevdi. Neden diye sorduğumuzda resimlerle yazılar arasındaki ilişkiyi daha iyi kurduklarını söylediler. Biz de siyah beyaz olan ilk versiyonları basmaya karar verdik. Doğru bir karar aldığımızı düşünüyoruz.

Engin: Benden bu kadar.

Linda: Her şeyi sordun neredeyse. Bu arada kurabiyeler çok lezzetli elinize sağlık ve teşekkür ederiz bizi kabul ettiğiniz için.

Cin Ali Müzesi:
Bülten Sokak
No: 32
Kavaklıdere /
ANKARA
T: 0 312 426 80 42 -
cinfo@cinali.com.tr

AHMET HAMDİ TANPINAR'IN KALEMİNDEN 1928 YILI DOLAYLARINDA ANKARA

Önder Şenyapılı

Ahmet Hamdi Tanpınar "Beş Şehir"¹ adlı kitabında Ankara ile birlikte Erzurum, Konya, Bursa (da Zaman) ve İstanbul kentlerini anlatır. 1928 yılı sonbaharında Ankara'ya geldiği ilk günlerde, günün birçok saatlerinde Ankara Kalesi'nin dar sokaklarında başıboş dolaşarak yaşadığından çok başka bir yaşamın varlığını hayal ettiği eski Anadolu evlerini izler. **Yakup Kadri**'nin "Ankara" romanının, çok sevdiği ve doğruluğuna hayran olduğu baş taraflarını okurken içinin burkulduğunu belirtir.

Samanpazarı'ndan eski Dışişleri Bakanlığı'na inen eski Ankara mahallelerinin, çarşıya ve kaleye çıkan yolların, Cebeci dolaylarının üzerinde bıraktığı etki de öyledir. "O biçare kerpiç evlerin fakirliğini bilmekle beraber... onların arasında, bir sıtma nöbetine benzeyen ve durmadan bir şeylere, belki de fakirliğin altında tasavvur ettiğim ruh bütünlüğüne sarılmak, onunla iyice bürünmek arzusunu veren bir ürperme ile" dolaştığını söyler. Ekler:

Kaç defa Cebeci'de veya Kale'de bu evlerden birinde oturmayı düşündüm. Fakat evvelâ Ankara Lisesi'nde, sonra Gazi Terbiye Enstitüsü'nde o kadar cemiyetli bir hayatımız vardı ki, bir türlü bırakamadım. Zaten o seneler Ankara memurlarının çoğu resmi dairelerde hattâ vekâletlerde kalıyorlardı. Hakikatte şehir bir taraftan Millî Mücadele'deki sıkışık hayatına devam ediyor, bir taraftan da yeni baştan yapıyordu. Her tarafta bir şantiye manzarası vardı. Hiçbirinin üslubu yanı başındakini tutmayan, çoğu mimari mecmualardan olduğu gibi nakledilmiş villalarıyla, küçük memur mahalleleriyle yeni şehrin kurulduğu devirdi bu. Tek bir sokakta Riviera, İsviçre, İsveç, Baviera ve Abdülhamid Devri İstanbulu ev ve köşkerini görmek mümkündü.

Tanpınar'ın *Erkek Lisesi* diye andığı öğretim kurumu *Ankara Erkek Lisesi*'nde edebiyat öğretmeni olarak görev yaptığını *Samet Ağaoğlu*'nun edebiyat anılarından öğrendik. O kurumda, dönemin önde gelen simaları görev yapıyor. **Tanpınar**'ın "cemiyetli bir hayatımız vardı ki bırakamadım" anlatımı birlikte çalıştığı kişilerin varlığından kaynaklanıyor.

Ankara memurlarının resmi dairelerde hatta vekâletlerde (bakanlık yapılarında) kalıyor olmaları yadırganmasın. Çünkü o yıllarda resmi daireler ve bakanlıklar eski, giderek onarım gereksinen konutlarda çalışıyor. Çalışanlar kiralık konut sıkıntısı yaşadığı için çalıştıkları mekânlarda geceliyorlar doğal olarak.

Yeni baştan kurulan kentteki küçük memur mahallelerinden ilki Yenişehir'de kurulur. 1924 yılının ilk yarısında kurulan Ankara Şehir Emaneti 2 milyon 86 bin lira harcayarak memurlar için 198 ev yaptırır. Her biri 2 bin 500 liraya mal olur. Satış bedeli sekiz yıl süreli taksitlendirilir. Gelgelelim, bu evlere yoğun istek olmaz. Sonrasında Yenişehir arazisinin bir bölümü sahiplerinden satın alınır; ev yaptırmak isteyenlere metrekaresi 1 liradan satılır. Böylece "hiçbirinin üslubu yanı başındakini tutmayan" Yenişehir konutları ortaya çıkar. Yapıların birbirine benzemezliğini **Yakup Kadri Karaosmanoğlu** "Ankara" romanında ayrıntılı tanımlarla anlatmıştır.

Tanpınar, Ankara Kalesi'ni "çelik zırhlarını giymiş ortada dolaşan bir eski zaman silâhşoruna" benzetir. Kalenin bu etkisi dolayısıyla, kenti, "destansı" ve "savaşçı" olarak görür. Kale, kimi zaman bir savaş gemisi gibi zamanın ve olayların denizinde kudretle yüzer, kimi zaman bütün ümitlerin toplandığı son sığınak olur, kimi zamansa bir kartal yuvası gibi erişilmesi olanaksız gözüktür. Der ki:

Etilerin, Frigyalıların, Lidyalıların, Roma ve Bizans'ın, Selçuk ve Osmanlı Türklerinin zamanlarında bu hep böyle olmuştur. Roma kartalı şarka doğru uçuşu için bu keleyi seçmiş. Bizans-Arap mücadelesinin en kanlı safhaları burada geçmiştir. Selçuk zamanında Bizans'ın Anadolu içinde son savleti² 1197 yılında burada kırılmıştır. Kılıç Arslan'ın ve Melik Danişmend'in müşterek zaferi olan bu muharebeden sonra Bizans kartalı bir daha Anadolu'da uçmaz. Yıldırım, Timurlenk'le, yani talihin zehirden acı yüzü ile yine Ankara'da karşılaşır.

Tanpınar, sıraladığı olayların en önemlisinin sonuncusu olduğunu belirtir. Sonuncu olay, Türk Ulusunun kendi yaşam haklarını yeniden kazandığı Bağımsızlık Savaşı'dır.

Ders kitaplarına değin geçmiş, elinde sigarası, sabah sabah, ağır ağır Kocatepe'ye tırmanırken gösteren fotoğraftaki Atatürk'ü, imgeleminde Ankara Kalesi ile birleştirdiğini, bu birleştirmenin nasıl olduğunu açıklayamadığını anlatan **Tanpınar**, "şehrin aktüalitesi"nin yeni binalarla "Mustafa Kemal'in hayatı" olduğunu öne sürer. Yenişehir konutları çeşitliliğinin yeni elçilik yapılarıyla daha da arttığını vurgular ve:

Sovyet Sefareti modern mimarinin kendisini aradığı

bu 1920 yıllarının en atılgan tecrübelerinden biriydi ve daha ziyade büyük bir vapura benziyordu. İran Sefareti eski Sâsânî saraylarının hâtıralarından bir şark üslûbunu aramıştı. Biz birkaç arkadaş Belçika Sefareti'nin sakin ve gösterişsiz, klasik yapısını seviyorduk.

Atatürk Bulvarı üzerindeki, Tanpınar'ın büyük bir vapura benzettiği Rus Büyükelçilik yapısı 1926 yılında tamamlanır. İran Büyükelçiliği yapısının temelini 1929 yılında Başbakan İsmet İnönü atar.

Andığı büyükelçilik yapılarının yanı sıra Türk mimarlığının da kendine özgü bir "üslûp" yaratma çabası gösterdiğini belirten **Tanpınar**, *Türk Ocağı*, *Etnografya Müzesi*, *Gazi Terbiye Enstitüsü* yapılarının İstanbul'da *Büyük Postahane* ve *Dördüncü Vakıf Hanı* yapılarıyla deneyimlenen yeni bir mimarlık üslubu arayışının Ankara'daki uzantıları olduğu görüşündedir. Güzel Sanatlar Fakültesi'nde arkadaşlık ettiği Profesör **Ernst Egli**'nin "Cebeci'deki Musiki Muallim Mektebi ile çoğu dıştan taklit eden bu tecrübeleri ilk defa modern malzemenin imkânlarıyla birleştirmeye muvaffak olduğunu" belirtir.

Bilindiği gibi mimar **Arif Hikmet Koyunoğlu**'nun (1882-1982) tasarımı *Türk Ocağı* yapısı, Namazgâh tepesinde. Yapımı 1927 yılında başlar, 1930 yılında tamamlanır. 1931 yılında Türk Ocakları kapatılır, yapı Halkevi Genel Merkezi olur. 1952 yılında Halkevlerinin etkinliğine son verilince de bir süre elden ele aktarılır. Sonuçta 1972 yılında Devlet Resim ve Heykel Müzesi yapılır.

Namazgâh tepesindeki öteki yapı *Etnografya Müzesi*'nin temeli 1925 yılında atılır. Yapı 1926 yılında tamamlanır. Tasarımcısı gene mimar **Arif Hikmet Koyunoğlu**'dur. Atatürk'ün naaşı, *Anıtkabir*'e nakledilinceye, yani 1953 yılına değin, bu müzede kalır. Müzenin önünde yer alan bronzdan yapıma at üstünde Atatürk yonutunu 1927 yılında İtalyan sanatçı **Pietro Canonica** (1869-1959) yapar.

Bugün Gazi Üniversitesi Rektörlük yapısı olarak işlev gören *Gazi Terbiye Enstitüsü*'nün tasarımcısı **Mimar Kemalettin Bey**'dir (1870-1927). Okul, 1926 yılında *Orta Muallim Mektebi* olarak kurulur. 1929 yılında *Gazi Orta Muallim Mektebi* ve *Terbiye Enstitüsü* adını alır. 1982 yılında Gazi Üniversitesi'ne bağlanır.

İstanbul'da başlatılmış bir mimarlık üslubu arayışına örnek gösterilen yapılardan *Büyük Postahane*'nin yapımı

- (1) 198 yapıdan oluşan ilk memur evleri;
- (2) Atatürk'ü Kocatepe'de gösteren fotoğraf; (3) Yapımı 1926'da tamamlanan Rus Büyükelçilik yapısı

(7) Etnografya Müzesi; (8) Türk Ocağı ; (9) Gazi Terbiye Enstitüsü; (10) Musiki Muallim Mektebi, (11) Türk Ocağı ve Etnografya Müzesi'nin uzaktan görünüşü

1905 yılında başlar, 1909 yılında bitirilir. Tasarımcısı mimar **Vedat Tek** (1873-1942)'tir. 1911-1926 yıllarında yapılarak yaşama katılan *Dördüncü Vakıf Hanı*'nın tasarımcısı **Mimar Kemalettin Bey**'dir. İki mimar da Birinci Ulusal Mimarlık Akımının "önde geleni" olarak anılırlar.

Ernst Egli'nin tasarladığı *Musiki Muallim Mektebi* yapısı 1929 yılında tamamlanır. **Tanpınar**'a göre, **Egli** söze konu mimarlık akımını çağdaş malzemeye birleştirip salt dış görünüş olmaktan kurtaran bir birleşime kavuşturmuştur.

Tanpınar, 1928 yılında geldiği Ankara hakkında buraya değin özetlenen izlenimlerini/değerlendirmelerini sergiledikten sonra "*Ankara'nın uzun tarihi*"nden söz açar. Yüzyıllar boyunca "*uğradığı istilâlar, üst üste yangınlar ve yağmalar*" dolayısıyla kentte geçmiş zamanların pek az yapıtının kalmış olduğunu belirler. "*Kalede ve onun eteğine serpilmiş mahallelerde Türk velileri Roma ve Bizans taşlarıyla sarmış dolaş yatarlar.*"

Tanpınar, Greko-Romen arslanların türbesini yüzyıllardır bir nöbetçi içten bağlılığıyla beklediği için *Ahi Şerafeddin Camisi*'nin *Arslanhane Camisi* diye de anılır olduğunu vurgular. Caminin içindeki boyanmış ağaç sütunlarının Bizans ve Roma başlıkları taşıdığını ekler. Örneklediğine benzer şaşırtıcı bileşimlerle dolu kentte, en anlamlı bileşimin *Augustus Tapınağı* ile *Hacı Bayram Camisi*'nin oluşturduğu "zıtlar toplamı" olduğuna dikkat çeker. Bilindiği gibi, *Augustus Tapınağı* ile *Hacı Bayram Camisi* yan yanadır. İki din yapısının birbirine yaslanmış olduğunu mimar **Timur Özkan** görüntülemiştir.³

"*Beş Şehir*" ilk kez 1946 yılında yayımlanmıştır. **Tanpınar**'ın ilk kez Ankara'ya geldiği 1928 yılından sonra Ankara'ya yeniden gelip gelmediğine, geldiyse hangi yıllarda geldiğine dair bilgi yok. Varsa da ben rastlamadım. Ne var, Ankara hakkındaki yazısı, **Tanpınar**'ın kitabının yayımlandığı yıla kadar kentte nasıl bir değişim ve gelişim yaşandığına değin bilgiler içermediğine göre, insanı yazarın daha sonra başkente konuk olmadığı yargısına vardırıyor. Nitekim, yazısında andığı yeni yapıların yaşama katıldığı tarihler de 1928'den bir iki önce, bir iki yıl sonraya rastlıyor.

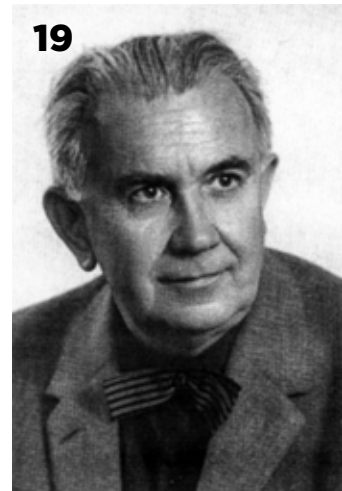

(12-13) 4. Vakıf Hanı yapıları; (14-15) İstanbul Büyük Postahane

¹ Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962): *Beş Şehir*, Dergâh, 35. Basım, 2016. Ankara kitabın 13-26 sayfalarında anlatılıyor.

² Savlet: şiddetli saldırı (TDKBTS).

³ Timur Erkmen'in fotoğrafı "İsim İsim Ankara" kitabımda yer aldı. Bu yazıya da aktarıyorum.

Yazıda anılan yapıların mimarları (16) Arif Hikmet Koyunoğlu; (17) Kemalettin Bey; (18) Vedat Tek; (19) Ernst Egli ve (20) Etnografya Müzesi önündeki Atatürk yonutunu yapan Pietro Canonica

Zenginler için “Bitpazarı” Müzayede Salonları, Kentin Nesi Olur?

Akın Atauz

Bir kentte müzayedelerin yapılması, orada koleksiyonerlerin olduğuna işaret eder. Bunların bir kısmı koleksiyonunu artık çeşitli nedenlerle elden çıkartıyordur, bir kısmı da koleksiyonunu oluşturmaktadır.

Piyasanın normal koşullarında çalışmayan, daha nadide, daha güç rastlanır ve daha hassas parçalar için başka ve daha yarışmacı bir 'pazar' olarak tanımlanamaz mı, müzayede? Özel bir pazar bu ve burada kentte bazı hemşerilerinin rekabet edebilme arzuları daha çok biliniyor, keskinleştiriliyor, koleksiyonerlerin "sahip olma" arzusu daha zapt edilemez hale getiriliyor ve belki öyle bir anın gelmesi sağlanıyor ki, artık o nesneye sahip olmak için para-pul söz konusu olmuyor...

Belki de bu müzayedeci pazarın oluşmasının bir başka nedeni de, buraların başka türlü bir heyecan yaşatması, başka türlü bir adrenalin salgılanmasını sağlaması... Müzayede, hem "müzelik parçalar" sunuyor ve bu eserleri bir resim sergisi, bir müze gibi gösteriyor, hem de bunlara sahip olma hakkını dağıtıyor...

Müzayedelerin yaşattığı bu heyecan, aynı zamanda, biraz da "bitpazarı" heyecanı değil midir? O özel nesnelere sinmiş, eski ve bambaşka yaşamların izlerini görmek, ya da en azından düşünmek, kim bilir hangi yaşamların parçası olduğunu duyumsamak ve onlara sahip olan bir başkasının, bu nesnelere sinmiş özel yaşamlarının zincirine eklenilebileceğini/ eklenildiğini hissetmek... Bitpazarının bir anlamı da bu değil midir? Nesnelere ömrü, bir tek sahiple belirlenmez. Bir sahipten başka bir sahibe, elden ele dolaşırken o nesne, kendisine ait çok özel bir yol tarifi de yazar. Ve siz de o yol tarifi zincirine eklenerek, başka yaşamlarla kaynaştığınızı hissedersiniz. Başka türlü, bir şiirin taslaklarını, neden istesin ki insanlar, zaten son hali yayımlanmışsa?

Bu durumda bir kentte bu tür bir piyasanın oluşması için, böylesine nadide eserlere meraklı kitlesinin, belirli bir büyüklüğün üzerinde olması gerek. Bu pazarın yaşatılması için gerekli bir büyüklük var demek ki Ankara'da. Yani bazı ince şeylere meraklı,

bazı nesnelere bulmak için artık normal pazarla yetinemeyen ve daha da özelleştirilmiş bir pazara ihtiyaç duyan, bu pazardan ihtiyaçlarını karşılayan insanların sayısı, bir eşiği aşmış demek ki...

Peki, bir kentte böylesi insanların olması ne demek? Bu insanlar nasıl yaşarlar ve kent böyle hemşerilerinin olmasından ne tür bir anlam çıkarır?

Bu insanların, koleksiyoner olarak istedikleri, bu nesnelere (diyelim Herent porseleni vazolar, ya da tabaklar vb) bir dizi olarak bir araya gelmesiyle, tasarımının ve üretimini; dönemselliklerini, değişimin türünü ve temposunu nasıl yansıttıklarına bakarak, oluşabilecek o daha büyük anlamı arama merakını tatmak değil mi? Evet bu nesnelere çok ilginç olabilir, ama aynı zamanda denilebilir ki, bu iş, "tuzu kuru olanların" işi... Güncelin bin bir sorununu görüp, üzerine düşecek yerde, başka merakların dehlizinde kayboluyorlar. Evet. Ama bunda ne tür bir zarar var? Herkesin, her an aynı şeyleri mi yapması gerekiyor? Yapılan her şeyin güncel bir anlam kazanmaya, çabaya dönüşmesi mi gerekiyor?

Kentler zaten neden vardır? İçinde birbirine değmeyen bin-bir çeşitlilik olsun ve acayip özel meraklar, o kentte yaşayanların isterlerse yaşamlarının bir ucuna dokunduğu anda, hiç fark edilmemiş yepyeni pencereler açılsın, yeni perspektiflere kapılararalansın diye... Her biri kendine ait özel bir tılsım taşıyan ve daha önce ilginç olabileceğini hiç düşünmediğimiz/ ilgilenmediğimiz deneyimlerin ayrıntıları, bakarsanız başka bir zamanda, belki, başka yaşamları da ilginçleştirmeye ve renklendirmeye, boyutlandırmaya başlamış... Kent bunun için gerekli değil mi?

Devam edelim, müzayede bu merakları, meraklıları ve nesnelere buluşturmayı organize edebilecek özel bir beceri de demek, aynı zamanda. Demek bu kent (Ankara) böyle özel becerilerin de geliştirilebilmesine elverişli hale gelmiş. Bu da uzmanlaşmada bir düzey demektir. Bir kentteki uzmanlaşmalar ne kadar derine iner, ayrıntıya ulaşırsa, kent o kadar versatil, o kadar çok katmanlı ve çeşitlenmeler içeren bir kent olur. Ya da, tam

tersi anlamaları da düşünebiliriz: O kent artık, bütünü göremez ve ayrıntıların, mikro parçacıkların denizinde boğulmaktan hoşlanan bireylerle dolmaya başlamış olur. Kentin bütünlüğünü, beraberliğini hatırlatacak nedenler giderek duyumsanmaz olmaya başlamış da demektir aynı zamanda... "Herkes kendi küçük dünyasının ilginç dehlizlerinde kaybolmuş, ya da kaybolmayı tercih etmiş ve bunu bir çeşit, o günün gerçeğinin ağırlığından ve çirkinliğinden kurtulmak için, bilerek yapmakta..." da denilebilir belki?

Özetle, bir kentte bir müzayede olayının gerçekleşmesi, o kentte uzmanlaşmalar denizinde epey mesafe katetmiş olduğunu, çok özel merakların/ meraklıların varlığının, kentte zenginliği olduğunu gösterir. Aynı zamanda da, bu uç meraklara doğru dağılmalar ve bu uç merakların gerektirdiği (belki bir kısmı gereksiz) yüksek maliyetler için saçılan/ israf edilen kaynaklar, kentte ne kadar kutuplaşmış bir gelir yapısının olduğunu da anlatmaz mı? Eğer o kentte böyle nadide parçalar/ eserler için müzayedeler yapılıyorsa, başka bir yerde de, aşırı yoksulluklar yaşatan bir gelir dağılımının bulunduğunu hemen anlayabiliriz.

Müzayedeleri, belki bir anlamda festivallerin, panayırın kız kardeşi olarak da düşünebiliriz. Her zaman değilse bile zaman zaman kente dünyanın her tarafından özel/ biricik malların, l meraklıların gelmesi kentte, başka yerlere bu tür merakları organize edebilecek bir kıratta olduğunu duyurması, dünyanın her yerindeki meraklılarla birlikte davranabilen bir bağ oluşturabilen bir kimlik sunması demektir. Zaman zaman hemşerilerini (ama sadece çok küçük bir kısmına demeliyiz), olağanın ötesinde ilginçlikler, parlaklıklar ve güzellikler ile buluşturuyor ve bunlar üzerindeki etkileşimler sırasında, başka tür deneyimler yaratıp, enerjiler saçabiliyor demek değil midir?

O zaman "yaşasın müzayedeli kentler" ve "kahrolsun, burnunun ucundan ötesini göremeyen pis burjuvalar" sloganlarının her ikisini de, aynı anda atabiliriz belki. Değil mi?

SOLFASOL'DA ŞEFFAFLIK

Solfasol yasal zorunluluklar sebebiyle bir ticari yapı kimliği altında çıkıyor olsa da bu kimliği onun kar odaklı olması anlamına gelmiyor. Ana gelir kaynağı abonelerinin desteği olan Solfasol olarak 2011'de, 1 Mayıs alanında Ankaralılarla bulduğumuz ilk gündün bu yana elde ettiğimiz tüm geliri yine Solfasol'u geliştirmek için kullanacağımızı defalarca deklare ettik. Bu aydan itibaren bunun gereklerinden birisi olan mali şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak üzere aylık gelir-gider tablosu yayımlamaya başlıyoruz. Bu tabloyu ve mali şeffaflığımızı gelecek öneriler ve isteklere göre geliştirmek istiyoruz. Bu sebeple görüş ve önerilerinizi bilgi@gazetesolfasol.com adresine göndermenizi rica ediyoruz. Solfasol'un bu hamlesinin sivil oluşumlar ve yayın organları için öncü olması umuduydu.

SOLFASOL

Ankara'nın Gayriresmi Gazetesi
Haziran 2017

74.. Sayı

Ayda bir yayımlanır.

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mehmet Onur Yılmaz

Yayın İdare Merkezi

Büklüm Sokak, No: 44/4, 06680 -
Kavaklıdere / ANKARA

Tel - Faks: 0 312 437 76 41

bilgi@gazetesolfasol.com

Abonelik: abonelik@gazetesolfasol.com

0 536 956 64 26 - 0 533 653 32 75

Basım Yeri:

Şen Matbaa

Özveren Sok. 25/B Demirtepe/Ankara

Tel: 0 312 229 64 54 - Fax: 229 64 54

E-Mail: senmatbaa@gmail.com *

WEB: www.senmatbaa.com

Basım Tarihi: 8.6.2017

ISSN: 1301-8655

Yerel Süreli Yayın

4.000 adet basılmıştır.

GAZETE SOLFASOL

GELİR - GİDER TABLOSU

GENEL BİLGİLER (1 Haziran 2017 itibarıyla)

Toplam abone sayısı: 893

Toplam kurumsal abone sayısı: 8

DÖNEMSEL BİLGİLER (1 Mayıs- 1 Haziran 2017)

Abonelik yenileme sayısı: 24

Yeni abone sayısı: 12

Kurumsal abonelik yenileme sayısı: 1

Yeni kurumsal abone sayısı: 2

GELİRLER (1 Mayıs - 1 Haziran)

Yeni abone ve abonelik yenileme: 4916,82 TL

Elden ve bayi satış: 162,00 TL

İlan - reklam: 3.000,00 TL

GELİRLER TOPLAMI: 8078,82 TL

GİDERLER (1 Mayıs - 1 Haziran)

Matbaa Gideri: 4484,00 TL

Postalama Gideri: 470,75 TL

Kira ve Ofis Giderleri: 750,00 TL

İdari Giderler: 650,00 TL

Resmi Giderler (vergi, stopaj, harç vb.): 344,64 TL

GİDERLER TOPLAMI: 6699,39 TL

SOLFASOL'UN BİR UCUNDAN DA SİZ TUTUN!

* Gazete Solfasol'da yer almasını istediğiniz yazı, haber ve çizgilerinizi her ayın 25'ine kadar icerik@gazetesolfasol.com adresine gönderebilirsiniz.

* Abone olmak için adınızı, açık adresinizi, e-mail ve telefon numaranızı abone@gazetesolfasol.com adresine veya **0 536 9566426** nolu telefona SMS ile gönderin. Banka hesap bilgisini hemen gönderelim.

Yıllık Abonelik: 60 TL, Yıllık Destekçi Abonelik: 150 TL Yurtdışı Abonelik: 150 TL, Öğrenci Aboneliği: 30 TL

dosya: ütopya

"Bizi gömmeye çalıştılar, tohum olduğumuzu bilmiyorlardı."

2016'nın Kasım ayıydı. Solfasol forumunda ütopya sayısı yapma önerisi geldi. Hepimiz çok heyecanlandık. Şimdi değilse ne zaman yapacaktık, tam sırasıydı ütopya düşünmenin.

Çünkü 15 Temmuz olmuştu. OHAL ilan edilmişti. KHK'lar peşpeşe gelmiş, darbeye ilgili olsun olmasın birçok insan işsiz, savunmasız, itirazsız bırakılmıştı. Forumun hemen öncesinde ülkenin üçüncü büyük partisinin eş başkanları ve vekilleri hapse gönderildi. Cumhuriyet gazetesi basıldı, gazeteciler hapse atıldı.

Ama bunlar ileride olacakların küçük bir bölümüydü. Henüz bilmiyorduk. Belki de biliyorduk ya da seziyorduk. O ruh haliyle ütopya sayısı çıkarma önerisine daha da sıkı sarıldık. Aynı ruh hali başkalarında da vardı. Metis mesela, 2017 ajandasının konusunu ütopya olarak saptamıştı. Konferanslar düzenleniyor, dergiler ütopya temalı sayılar yapıyordu. İnsanlar ütopya konuşmanın tam zamanı olduğunu düşünüyordu.

Ama düşünmeye vaktimiz kalmadı. Hayal kuracak motivasyonumuz bile olamadı. Çok istemiştik ama hevesimiz kursağımızda bırakıldı.

Daha Kasım bitmeden dernekler kapatıldı. En başından beri yan yana durduğumuz Gündem Çocuk da onlardan biriydi. Aynı mekan paylaştığımız için biz de kapatılmış gibi olduk. Aralık'ta Özgür Gündem nöbetçi yayın yönetmenliğinden yargılanmaya başladık. Annelerimizi, babalarımızı kaybettik Solfasol olarak, cenazelerde buluştuk. Aralık sayısını Ocak'la birleştirmek zorunda kaldık, Gündem Çocuk için ayrı bir gazete hazırladık. "Umut en politik duygudur" dedik ve ütopya sayısını gelecek bahara erteledik.

Bahar gelmek bilmedi.

2017 hızlı başladı. Anayasa teklifi yaka paça meclisten geçirildi. Referandum girdi gündemimize, 'hayır'lar terörist olmakla itham edildi, tehdit edildi, tartaklandı. Yeni bir KHK, akademisyenlerin

Can Mengilibörü

işlerinden olduğu yeni bir dalga geldi. Gündem öyle doluydu ki, ütopyayı bir kez daha ertelemek zorunda kaldık.

Referandumda her şeye rağmen hayır dedik ve belki biraz da umutlandık. Uzun sürmedi, hukuksuzluk duvarına tosladık. Tüm yollar saraya çıkıyordu artık. Yüksel'deki direniş açlık grevine dönüştü, açlık grevi ölüm sınırına dayandı, daha fazla üç maymunu oynayamadılar, alıp kimsenin göremeyeceği bir yere koydular onları.

Ama yine de geldi bahar. Yüksel'deki abide papatyalara büründü, eteğinde çiçekler açtı. Barikattan bir tabuta gömülmek istense de orada

öylece durmaya devam ediyor. **"Bizi gömmeye çalıştılar, tohum olduğumuzu bilmiyorlardı."** der bir Meksika atasözü.

İşte o yüzden vazgeçmedik ütopyadan. Yazıları bir kenarda biriktirdik sessizce. Orada burada usulca ütopyalardan konuştuk. Ve sonunda bu ağır gündeme rağmen biriktirebildiklerimizi çıkardık sandıktan, eksikliğiyle gediğiyle. Mükemmel ütopya yoktur zaten.

Özlem Mengilibörü

ankara yaşatır; istanbul öğretir!

galip kürkcü

her şeyin fazlası zarardır genellemenin bilgiye uygulanmış halidir, çok bilen çok yanılır. peki, bilgi yerine tecrübeyi düşündüğümüzde de, aynı geçerli midir? çok okuyan mı, çok gezen mi? hiçbir zaman bitmeyecek bir tartışmanın içindeyiz galiba bu sorularla. ama şu bir gerçek ki, teorik bilgi dağırcığının, bunu süzecek bir uygulama alanı olmaksızın genişlemesi, uzun vadede pek bir anlam ifade etmeyecektir. kaldı ki bu teorik yüklem beraberindeki pratik eksikliği yıllara yayıldığında, insanların içindeki yaratıcı kısımları da günden güne öldürür. yıllarca ne yapamayacağı ve/veya ne söyleyemeyeceği kurallarıyla çevresi sarılmış birinin yaratıcılığı ile, nispeten daha özgür bir şekilde teori öğrenirken, deneme yanılma ile de, bu öğrendiklerini bir süzgeçten geçiren kişinin yaratıcılığı kesinlikle karşılaştırılmaz. ankara ve istanbul arasındaki üretim şeklinin/kalitesinin bariz şekilde farkedilmesinin de esas sebebi budur bence. ankara, insanı yaşatır; istanbul, insana öğretir. ne yazık ki çoğu zaman da öncelikle neyi yapamayacağını...

bu şehrin bürokratik kasveti öyle bir sıkır ki insanı; bu bunalımı bir şekilde dışarı atmak istersin. bir de bunun yanında kendine dert ettiğin başka bir şeyler de varsa; kendinle kalırsın, aslında çoğu zaman senin gibilerle kolektif hareketlenirsin, ve üretirsin. kaldı

ki, ankara'nın, düşünüldüğü gibi gri bir havası yoktur aslında. buranın havası da olması gerektiği kadar mavidir.

herkesin ankara'ya farklı bir katkısı vardır; herkesin ankara'dan aldıklarının farklı olduğu gibi. kimi ankara'yı tek bir semti için severken; kimisi ankara'nın tarihini sever. birileri buradaki ilişkilerin gücüne

... çünkü istanbul üretenin değil, satanın peşindedir. şüphesizdir ki, dili de bu niyet çerçevesinde yıkıcılaşmıştır.

hayranken, başka birileri buranın 'gri' havasına bağlanmıştır. bunu yapamazsın, şunu söyleyemezsin diye ortalıkta dolaşan; muhafazakarlıkla bilgicilik arasında gidip gelen entel tayfa da yoktur burada. sen de okursun ve dinlersin; denersin ve yanılırsın. bu sayede de hem öğrenirsin, hem tecrübelenirsin, hem de üretirsin. ne zaman olur ki istanbul'a gidersin; seninle biraz zaman geçirenler mutlaka sorar: 'ankaralı mısın?' çünkü ankara insanı neyi yapamayacağı bilgisiyle mummylanmamıştır; yaratıcılığı dayatmalarla şekle sokulmamıştır. istediği gibi yazar, istediğini söyler... yenilik arayışındadır, alternatif üretir. birileri, bir şeyleri yapamayacağını söylerse; yapar. çünkü sorgulayacak yerleri buz tutmamıştır. belki de bütün bunlar düşünülünce ankaralı olmak; bizatihi istanbullu olmamak halidir. çünkü istanbul üretmenin değil, satanın peşindedir. şüphesizdir ki, dili de bu niyet çerçevesinde yıkıcılaşmıştır. istanbul'un alternatif diye sundukları, çoktan ana akım olmuşken; ankara bu sırada alternatif üretmektedir, hem de denizsiz haliyle...

istanbul, sevdiğimiz, arada gidip gezdiğimiz, tarihi ve turistik değerleri olan bir şehrimizdir. kendisiyle her zaman seviyeli bir ilişkimiz olacaktır. ama gelin görün ki; gece ankara'da biter, çünkü, ankara can'dır!

2 Çocuk Annesinin Ankara'sı

Kişisel Bir Mesele

A. Özge Akar

Ütopya deyince, aklıma, Mars'ta yaşamak, bir gezegenden topluca diğer bir gezegene ışınlanmak, zamanı bükmekten önce çok basit şeyler gelir. Mesela, ben elimde olsa dünyadaki tüm savaşları bitirir bitirmez, kişisel alan meselesini hızlıca insanların beynine enjekte eder, aydınlanmalarını sağladım. Mimarlık f(F)akültesi'nin kapısından girmeden önce tam adını bilmeden ama (kendimi) her rahatsız hissettiğimde ne olduğunu fark ettiğim, o şey, 1929 doğumlu Robert Sommer'ın yazdığı Kişisel Alan kitabında akademik bir dille detaylı şekilde anlatılır.

Kişisel Alan Nedir?

Kişisel, her şey gibi değişkendir. Sevgilinize mümkün olduğunca yan yana durmak isteyebilirsiniz ama iş arkadaşınızın masanızda çalışırken neredeyse size degecek kadar yaklaşıp bilgisayarınızda ne yaptığınıza bakması sizi rahatsız edebilir ve işte o anda arkadaşınız sizin kişisel alanınıza girer. Gece karanlıkta dar bir sokakta yürüyorsanız ve arkadan biri size yaklaşmaya başlarsa (başlıyorsa), sizi rahatsız ettiği anda size olan uzaklığı sizin kişisel alanınızı işaret eder. Belki, ODTÜ Devrim Stadı'nda, Bahar Şenliğinde, bir konserde dans ederken, ne kadar da kalabalık olsa, aklınıza bile gelmez bu şey ama o stadta haftaiçi bir gün her taraf boşken çim alanda yalnız başınıza kitap okurken biri sizin dibinize oturursa, bu sizi rahatsız edebilir o anda kişisel alanınıza girmiş olur.

Şimdi Soruyorum: Kişisel Alanına Girince Kasiyer Birden Daha mı Hızlı Çalışmaya Başlıyor?

Cevap: Hayır!

Defalarca beni çileden çıkaracak kadar çok başıma gelen bir olay. Kasada sıra bekliyorum. Kasiyer işini yapıyor. Sıra bana yaklaştıkça ben de ileri gidiyorum ama arkamdaki bana daha da yaklaşıyor. Neden? Kasiyer böylece daha mı hızlı çalışıyor? Bir gün bunu arkamdaki birine sordum. Telefonu ile ilgilenmeye başladı. Bir gün de kasiyere sordum; o da "hayattan her daim beziyorum" dedi.

Kişisel Alan Bırakınca; Bu Önüme Geçebilirsin Mi Demek?

Cevap: Hayır!

Asansör sırası bekliyorum, hamileyim ve bebek arabam var. 15-25 yaş arası çok sağlıklı görünen gençler yanıma geliyor. İlk geldiğim ve zaten öncelik durumumdan dolayı sıra bende olduğu için rahat bir şekilde beklemeye devam ediyorum. Kapı açıldığında, inenleri bekliyorum, buarada sıra bana geldi derken hızlıca asansör doluyor! İnsanları itip-kakmak istemediğim için Kişisel Alan ne onu öğrendiğim için bekliyorum...

Kişisel Alanımda Beklenmedik Hareket; Bu Savaşmalıyız Mı Demek?

Cevap: Hayır!

Kasada bir gergin bekleyiş, ben iki küçük çocukla en öndekinin bir arkasındayım. Herkes gerilmiş beklerken ben başladım çocuklarla konuşmaya, onları sevmeye, oynamaya... Arkamda negatif duygular akımı, gıcık olmuş insan tavırları, derken, bir kadın dayanamadı, dedi ki; „b(B)iz size yardım edelim, neyi bekliyoruz, yok onu bilelim de, beklemek istemiyorum ben?“ Bir anda baktım arkamda herkes, birbirinin kişisel alanını(a) girmiş, eciş-bücüş olmuş sinirli sinirli bekliyor. Onlara doğruldum, çocuklarıma siper oldum. „Beni beklemiyorsunuz“ dedim. Biri bir şey dese, laflarım hazır. Topluluk bana öfkelenmişti çünkü ben benim önümdeki kadına iyice yanaşıp onu taciz etmiyordum! Orada beklediğim zamanı güzel geçirmeye çalışıyordum, o manzaraya ağlayan çocuklar da kazandırmadığım için bana sinirlenmişlerdi! Hala inanamıyorum!

Bir Tek Ben Miyim Sanıyorsunuz?

Cevap: Hayır!

Yazılmamış Anne Masalları

Ankara'da bir kadın hamile kalmış. Sonra korkunç bir patlama olmuş. O kadına bir şey olmamış ama günlerce korkudan dışarı çıkamamış. Sonra, bebeği için ayağa kalkmış ve sokağa inmiş. Önce Tunalı'ya gitmiş, sonra da gerisi gelmiş. Çocukları ile çok güzel bir hayat yaşamış.

Mutlu Son

Ankara'da bir kadın hamile kalmış. Bir gün Sakarya'da, o güne kadar, sokak çocuklarını hiç ama hiç görmediğini fark etmiş. Buna çok üzülmüş. Gönüllü olarak bu konuda çalışmaya ve çevresindekilerinin de onları görmeleri için bol bol anlatmaya başlamış. Çok iyi bir anne, gönüllü bir çalışan ve mesleğinde ilerleyen biri olarak çok mutlu bir hayat yaşamış.

Mutlu Son

Bir kadın anne olmuş. Günlerce uykusuz kalmış. Ne hayatında eskiden yapabildiği şeyleri yapabilmemiş ne de kendine zaman ayırabilmiş. Kızı ona gülümseyerek bakmış ve o anne hayatının en güzel anını yaşamış. Sonra da hayatının her günü, anne olduğu için her gün daha da mutlu yaşamış.

Mutlu Son

Bir anne bir gün çocuğu ile Kuğulu Park'a gitmiş. Yoldan geçen hiç tanımadığı insanlar ona yaklaşmış; annesi üşür sen bu çocuğu eve götür, annesi hava çok soğuk üşür, gibi anlamsız ve rahatsız edici söylemlerde bulunmuş. Sonra o insanlar gördükleri sokak çocuklarına ya da her hangi bir yardıma ihtiyacı olan canlıya yardım etmemiş. O anne de yardıma ihtiyacı olduğu anda kimseden bir yardım alamamış ama sevginin gücü ile çok mutlu bir hayatı yaşamış.

Mutlu Son

Bir kadın anne olmuş, sonra bir daha anne olmuş. Sonra, 2 çocuk annesi bir akrabası ona yardıma her ihtiyacı olduğu anda; ama, sen hatırlamıyor musun ben ne kadar zorluk çektim, diyerek hiç mi hiç yardımcı olmamış. O anne de bu konuda hiç bir şey yapmamış ve çok mutlu bir hayat yaşamış.

Mutlu Son

Günün birinde 1 kadın, 3 çocuk doğurmuş ve ömrünün sonuna kadar;(?) ne bu kadını ne de çocuklarını dünya üzerinde kimse umursamamış. Bu onların hiç mi hiç umrunda olmamış, her zaman yüksek kahkahaları olmuş ve hep birlikte oldukları çok mutlu hayatları olmuş.

Mutlu Son

Sonradan Mektup, Gelecekte Günce Bir Ankara Ütopyası

Zeynep Alica

Sabah güneş ışıkları yüzüme öpücükler kondurur gibi uyandırdı beni bugün. Yalnızca güneş ışıkları değil pencerenin önüne konmuş o yanardöner renkli minik kuşun neşeli ötüşü de çocukluğumdaki gibi aniden neşeyle hayata karışmamı sağladı, hakkını teslim edeyim. Ankaram canım Ankaram, hep böyleydi, daha da güzelleşti. Bunun sebebi asit yağmurları yağdıktan sonra akli başına gelen tüm şehrin, genç yaşlı çeper merkez demeden bir sabah Kızılay'ın göbeğine yığıldığı o gün sanırım. O günden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı.

Eskilerden bir süre kenara çekilmelerini istedi herkes. Elleri tuttukları şemsiyeler ve pantolonlarındaki asit yanıklarına bakarak bu talebi kabul etmeye dünden razı bakışlarla onlar da kenara çekildiler. En hırslıları bulutların parça parça asit yağdıracağı bilgisini aldıkları ilk an şehri terk etmişlerdi çoktan. Bu nedenle aynı yazgıya boyun eğmek zorunda kalan ve kara geçmişi paylaşmış tüm o insanların uzlaşması zor olmadı. Ha bu arada bu kuşağın akli yetenleri hemen ilk gün kendilerine bivicdan kuşağı denmesini istedi tüm tarihten. Neden mi? Bir daha olanlar tekrar etmesin diye kısaca. Ve her bir gün, adları akıllarına düştüğü her an "neydik neydik, birer özsüz nesneydik, neyledik, neyledik, ruhu talan eyledik, eli kana buladık" cümlesini hatırlayıp dostu doğayı talan eden egolarını çimdikleyip durdular böylece. Neyse işte gelelim yine bugüne. Sokağıma çıktım. Artık okul denen binalar olmadığından mahalledeki atölyeye gidiyorum. Çocuklar geliyor. Mahalle atölyesinde bugün komşu ülkeden dil öğrenmek isteyen çocuklarla ortak oluşturdukları mekanda sohbet ediyoruz. Birlikte bir oyun çıkarmak istediler. Ona hazırlanıyoruz. Hazırlıklı gelmediğim için uyardılar beni, "bivicdanlık yapma Zeze, nefes çalışması yapmalıydın. Neyse bugün geç bir on dakika, biz burada okuma yapıyoruz, hazırlan sen de" diye. Ben de bahçeye geçip hazırlandım. Ankara'nın güzelim çınarları, çok gün geçirmiş, neler neler duymuş dev çınarlarıyla dolu yeşil bahçede hazırlandım. Ama işte insanın akli durmuyor durduğu yerde. Yazılmadı belki yeterince diye bir yandan da günceme geçmişle köprü kurarak yaşam notları aldım.

Dün bir mektup geldi, onu anmasam her şey eksik anlatılmış olacak. Atyeb adlı küçük kızdan gelmiş mektup. Mektup demeyi sevdiğimden öyle diyorum ama elbette bilgisayardan geldi. Teknolojik çöplükleri dönüştürme, plastiğin her zerresini en azından gündelik hayattan çıkarma kararından sonra bilgisayarlar artık mahalle merkezlerinde kullanılıyor sadece. Ah ne çok şey değişti, neresinden tutsam bilemiyorum. Ne diyordum Atyeb, Suriyeli bir küçük kızdı ilk

tanıştığımızda, sokakta arkasında kendisinin beş katı bir büyük telisten oluşmuş çekçek ile geziyordu, plastik topluyordu. Henüz sekiz yaşındaydı. Yanında ikizi, Aynıhayat. Aileleri kızlarına "çok güzel" ve "hayat pınarı" adını vermişti ama hayat onları türlü badirelerden sonra Ankara'ya atmıştı ne yazık ki. İlk geldikleri zamanlar Dikmen Vadisi'nin ucunda, kendileri gibi en yoksullarla yan yana düşmüş, gün boyu sokaklarda çöp toplayarak karın doyurur olmuşlardı. Atyeb ile okuma yazma kursu için çalışırken tanıştım. Tabii ki kursta değil. Kursun önünden çekçekini sürükleyerek geçerken. Yüzü kararmıştı ama kardeşine gökyüzündeki bulutu gösterirken parmağı pek kararlıydı, kahkahası da aklınıza gelen en mutlu çocuk kahkahasının bir fazlası. Garipti durum. Bir şekilde anlaştık. Kursu gidip gelmeye başladı, çekçekini kapının yanına park edip kaçamak yaptı ikiziyle. Bir ayda okuma yazmayı öğrendi. Günler günleri kovaladı, güneş açtı, ağlayarak kaçtıkları sokaklarına döndü onlar da. Asitin külçe külçe yağması hayatı bitireceken hepimize yeni bir yaşam yaratmanın tek olanağını bıraktı.

İlk günden itibaren herkes yanmış yıkılmış olan şehri yeniden doğurur gibi çalıştı da çalıştı. Karıncalar gibi, biraz durup hep toplanarak. Otomobiller hastane ulaşımına ayrıldı, fazlalar parçalandı, başka işlerde kullanmak için. Şehri saran bir tramvay ağı tüm ana yolları sardı ilk yıl boyunca. Her tramvay durağında park edilen bisiklet sayısı gün be gün arttı. Bilgisayarlar çevre tahribatını minimuma indirmek için azaltıldı, daha önce belirttiğim gibi. Telefon 1900'lerin başındaki tek işlevine indirildiğinden artık sadece evlerde bulunmaktaydı. Bunun sonucunda zaman insanların oldu yeniden. Yürümek, koşmak, şarkı söylemek, tartışmak, sevişmek, okumak, gezinmek, avare avare gezinmek, düşünmek için.

Şehrin her yanında aniden karşınıza büyüklü küçüklü bir dolu anıt ya da heykel dikiliyor. Bivicdan kuşağı bellek konusunda çok hassas çünkü. Şehri okumak,

dünyayı okumak ve hayatı okumak için tüm mekanlar. Şu ilerde görünen açılmış tek el heykeli bir çocuk hakları derneğinin kapatıldığı günü anlatıyor. Onun solundaki sokakta sarılmış bir ev heykeli var, çok minik. Sevgililerin en sevdiği bankın hemen yanında, sarılmış evin penceresinden koca gözlü bir kız bakıyor gözlerimizin içine. Sarılmış evin kapısında silah ve anne çığılığı yan yana. Kabul ediyorum her bir anıtın yarattığı en hafif duygu nefes kesintisi ve ağır bir yürek sıkıntısı ama hatırdaki tutmamız gerekenlerin ağırlığı bu. Bu sokakta bir ses anıtı var ayrıca. Tüm kaybolanların ardından sevdiklerinin ettiği aklar ve yaktıkları ağıtlar akıp gidiyor anıtın yüzeyinde su gibi. Çünkü bivicdanlar tutulmayan yasların bir gün mutlaka dönüp geleceği ve ille de tutulmak isteyecekleri gerçeğini ahir ömürlerinin her bir gününde yaşamışlardı. Bir yas sokağı gibi kurulan bu bölge tarih derslerinin en önemli ziyaret yeri. Bizden farklı olarak bu kuşağın çocukları savaştan çok insanların hikayelerini duysun diye bir tercihti bu.

Sevgili Ankaram güzel Ankaramın yer adları da özüne döndü bu arada. Örneğin Bülbülderesi'nde genişçe bir dere akıyor ve Ankara Çayı'na karışıyor. Asit yağmurundan bir süre sonra sokağa çıkılabilen ilk zamanlarda okullar vardı henüz ya. İlk iş çevre dersi oldu. O arada büyük küçük herkes zorunlu ama zaten hayatı bir şekilde her yanı temizledi. Şehrin önceden kıyıya itilmiş, utançla bok taşıyan sularını ihtiyarlar anlatır. Hani bir koca alışveriş merkezi varmış, ona yakın gizli gizli akarmış Ankara Çayı, hem nasıl kokarak. Arsız İstanbul kaçını martıların bulabildiği tek suyuymuş ya şehrin. Şimdi ohoo, ne alışveriş merkezi kaldı ne o geçit vermez yol. Ankara Çayı geri aldı kendinin olanı. Keklikpınarı karşısındaki ormanla birleşti. Tek sorun geyik nüfusunun biraz artması.

Şimdilik bu kadar yeter, çalışmaya dönmem gerek. Çocuklardan öğreneceğim çok şey var.

Gelecekte selamlar.

**...zaman insanların
oldu yeniden.
Yürümek,
koşmak,
şarkı söylemek,
tartışmak,
sevişmek,
okumak,
gezinmek,
avare avare gezinmek,
düşünmek için.**

“Ne İstedığımızı Biliyoruz” Şenlikli bir Kent Ütopyası

Akın Atauz

“Ne istediğimizi biliyoruz”, öyle mi? Gerçekten biliyor mu veya bilinebilir miydi, bu da bilinemez doğrusu. Broşürün adı bu. Altında da “Çevre Duyarlığı Grubu” sözleri var. Kimlerden oluşuyor filan, belirlenmesine imkan da, gerek de olmayan bir oluşumun adı. Sokağın bir ucuna kurulmuş, küçük ama kaynayan bir kazan gibi...

Broşürün üzerine, yılı da yazılmamış. Unutulmuş. Ama 1989 yılı. O yıl Mart ayında yapılacak belediye seçimlerinden önce, hemşerilerimizin neye göre oy vereceklerini, kentleri için neleri isteyebileceklerini bilmelerini ve oy kullanırken, bunlara yakın bir şeyi en çok hangi parti sağlayabilir diye düşünmelerini kolaylaştırmak (hatta oy verdikten sonra da, bunlar için hesap sorabilmelerini sağlamak) için hazırlanmış bir broşür.

1989 yılı demek, şöyle bir şey: Reagan ABD başkanı olmuş, Thatcher de İngiltere baş bakanı koltuğuna oturmuş, ama henüz neo-liberalizm dünyanın çivisini yerinden pek oynatmamış. Hatta Berlin duvarı bile yıkılmamış. Neredeyse dünyanın üçte biri, hala sosyalistmiş gibi duruyor.

Türkiye, berbatlıkta bu günlerle yarışacak kadar korkunç bir kabusu yaşamış. Hala da yaşıyor, ama artık o karabasanı geriletmeye başlamış. Türkiye'nin insanları, göğüsleriyle ittirecek kadar aydınlığa doğru umut dolu taze başlangıçlar yapıyorlar. Korkunç ve elleri kanlı bir askeri diktatörlükten çıkışın kara perdelerini aralayabılmışlar. Gerçekten de, yapılacak yerel seçimlerden, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (öyle bir, CHP olmayan ve sosyal demokrat olan bir parti vardı) birinci parti olarak çıkacak. Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana, hatta Kayseri Belediyelerini alacak, sanki umutlarla pırıldar gibi olacak. Türkiye ve kentler, insanlar, umut dolu bir ilkbaharda, seçimlere hazırlanıyorlar. Tam seçim öncesinde sokaklarda, matbaa parasını çıkartacak kadar bir para karşılığında bir broşür satılıyor... Küçük işporta tezgahları kuruluyor ya da heybelerden çıkartılıyor, arkaya ağaçlar arasına ip gerilmiş ve ipe, katları açılarak bir poster gibi mandallanmış resimli bir broşür asılmış.

Alt başlık olarak da *“insanın yaratıcılığı ve üretkenliği, her şey yitirilmiş bile olsa, yeni bir yaşamı kurabilecek güce sahiptir”* yazıyor. Broşür 16 sayfa ve o kadar çocuksu ve o kadar saf ve umut dolu ki, broşürü elinizde tutarken, onu eleştirecek bir şey söylemeye utanıyorsunuz. Oysa eleştirilebilecek bin- bir şey söylenmiş, önerilmiş. Ama işte o tertemiz başlangıca, bir yeniyetme gibi inanan ve ellerinizde dururken, bir çocuğun masumiyeti ile gözlerinizin içine cesaretle bakan bu broşürü, aradan tam 30 yıl da geçmiş olsa, incitebilecek bir tek sözcüğü bile, nasıl söyleyebilirsiniz?

Ancak Ankaralıların yapmayı düşleyebilecekleri saflıkta, o saflığını hiç bozmadan, bin- bir kolektif emekle üretilmiş; kadınlar ve erkekler, çocuklar- gençler ve biraz daha büyükler, eski hocalar ve öğrenciler, her kim orada olmak istemişse, tam özgür bir iradenin parlaklığıyla, içinde yaşamak istediği kentin düşünüyormuş başka bir şey yapmayan ne kadar başıbozuk varsa, kafa kafaya gelmiş ve yazmış; isteyen resim yapmış, isteyen istediğini çizmiş... Zaten broşürün bu savrukluğu, dağınıklığı ve ne idiği belirsizliği, çekiyor sizi, ilk baştan.

Düpedüz gündüz düşleri görüyor. İnsanlığın kentlerde müthiş bir hoşnutlukla ve rahatlıkla, barış dolu bir güneşin parlaklığı altında, tertemiz ve hiçbir şeyi kirletmeden ve bozmadan, dayanışarak ve ha- bire onararak, ıslık çalarak ve bisiklete binerek, yaşayabileceğine inanıyor. Eskiye saatlerin ve baskı makinelerinin, çocuklar için mahallelerde kurulmuş işliklere armağan edileceğini ve çocukların da, hem yaparak hem onararak, ömürleri boyunca “kullan-at” düşüncesini akıllarına bile getirmeden, kendikendilerine her şeyi öğretebileceğini düşünüyor. Gerçi ustalar da olacak, bisikletle geçen kadınlar da, çiçek toplayan, ağaçların altında sere- serpe uzanan gençler de, yaşlılar da... Bilemeyen, bilenle dostane konuşacak, herkes öğrenecek ve yapacak. Toplum öyle bölük- bölük bölünmüş, her kes para peşinde koşuyor ve rekabet hırsı herkesin gözünü kör etmiş filan... Yok öyle bir dünya...

Bu dünya, “Çevre Duyarlığı Grubu”nun hayal ettiği ve herkese de hayal etmesini önerdiği ettiği inceliklerle ve bilgeliklerle dolu. Bir dantel kadar ince işlenmiş ve nazik. Olmayacak şeyler de istenmiyor hiç. Her şey olabilecek gibi. Basit, ucuz, sade ve olağan. Yeter ki isteyelim... Henüz kenti kasıp- kavurmuyor AVM'ler. Bu nedenle mahallelerdeki bakkallarda toplanarak, gelecek hafta yapacakları kır gezintisini konuşuyor mahalleliler. Bir önceki kuşağın mezarı da, “asri mezarlıkta” kent dışına sürülmüş gibi değil. Mahallenin yakınındaki bir yeşillikte, ağaçların altında. Ölülerimizi anmak da öyle kır gezintisi gibi, gündelik işlerden. Mezarlıkların kent içindeliği, ferahlık ve derinlik veriyor kente...

Otomobiller de basmıyor üstümüze. Hatta metroların bile, yerin altına girmesi istenmiyor. İnsanlar işlerine gider ve dönerken, kentin o temiz ve parlak ışıltısını görebilsinler diye. Her konu var broşürde. Ama en önemlisi, kent halkı olarak, istersek yapabileceğimize inanılıyor. Okul sistemi, üretimcilik ve kentteki çitlikler, hayvanlar, tüketim ama tüketimcilik değil (hele gösteriş hiç yok), tam tersi her şeyi onarabileceğimiz, herkesin birbirine bildiği onarımları anlattığı- öğrettiği atölyeler, pazar yerleri, ulaşım sistemleri, mahalle yaşamı, kentin yönetimi ve denetlenmesi, vergiler, planlama ve mahalleden doğru kenti nasıl planlayabileceğimiz, alternatif teknolojiler, kentteki akarsular ve çevrenin nasıl değerli bir dost gibi korunabileceği/ esirgenebileceği, kullanacağımız enerji ve güneş ve yel... Her şey, ama her şey var, broşürün içinde.

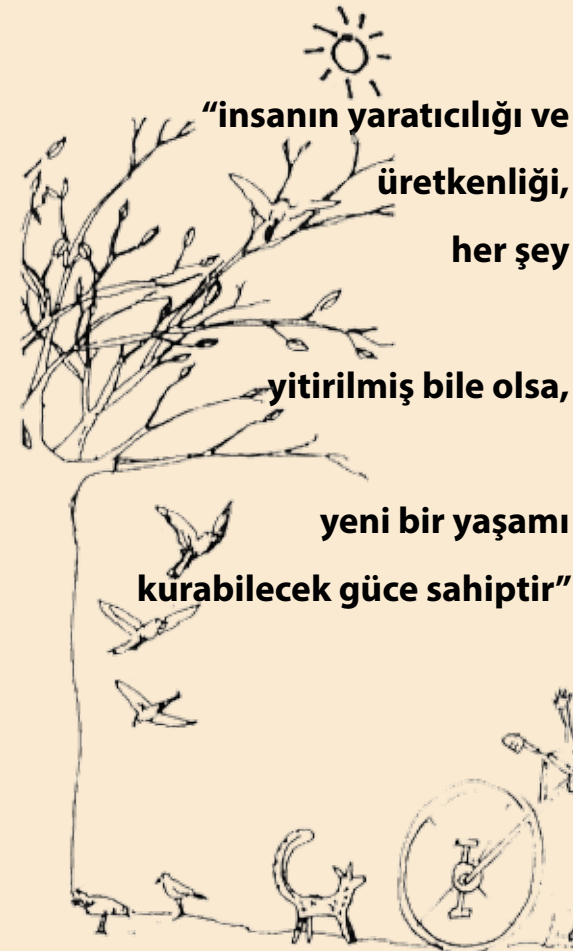
Broşürün yayınlanmasından sonraki 25 yıl boyunca, Melih Gökçek'i hak etmeyeceği düşünülen bir kentin, adım adım inşa edilebilmesi düşünülüyor. “İnsanlar, hemşeriler, isterse yapabilir, bu ütopyacı kenti” diye inanıyor. İnanç sahibi, hatta biraz muhafazakar ve teknoloji kullanımında ihtiyatlı. Kötü şeyler olursa, insanların tazminat haklarını kullanabileceği ile avunuyor. Kooperatiflerle, mahalle sendikalarıyla, hem birbirine kaynaşıyor, hem de, bütün canlıları ve cansızlarıyla, kent haklarını koruyor, bunun da ötesinde, elleriyle, yaratıcı zekası ve buluşlarıyla, ürettiklerini sunuyor, bu büyük cümbüşün kaynayan kazanına...

Ankara'ya bir daha 1989 gelecek mi acaba? Ya da “Ne İstedini Bilenler”?

“insanın yaratıcılığı ve üretkenliği, her şey

yitirilmiş bile olsa,

yeni bir yaşamı kurabilecek güce sahiptir”

Nevsal

Barkın Sinan

BİZ'in sesi

Sen bizim kızımız olsana. Nar'ımız ol. Tane tane etraftan topladıklarımız ol. İçimize yeniden güneş gibi doğan, toprağının farkında, komşu ağaçları görerek, kayısının, cevizin, şeftalinin tadını bilmenin, portakalın etrafında dolaşıp, zeytin dalına tırmanmanın, kirazı kulağa takıp da uzun uzun sana bahsedişimiz ol. Verimli bir kalp olsana sen bize.

Unuttuğumuz, sıkılıp da bir kenara koyduğumuz tanelerini sana yeniden hevesle sunuşumuz ol. Pekmezin sadece kendimize değil bütün dünya mazlumlarına da iyi geleceğini hatırlayışımız ol.

Sevdiğimiz eski şarkıları yeniden gözden geçirdiğimiz, kızıp da kırdığımız bir daldan özür dilemeye gittiğimiz yol ol. Severe uyandırdığımız bir sabahın, dükkanını açışımız ol. İnsanları yeniden sevişimiz, babamızla barışmamız. Nasıl da mutluyuz seninle deyip, şaşırmamız ol. Aralık sonu yağın bir kara, takvim "ne olacaktı" dese de, hayretimiz ol. Zihnimizin yeniden açılması, üç gün önce yediğimiz bir yemeği hatırlayışımız ol. Dünyanın değişebileceğine yeniden inanacak sevincimiz, ama üç zeytin biraz peynirli kahvaltısına da şiiirimiz ol. Hem büyük bir şey ol sen bize, hem küçük. İlkbahar ya önümüz, onu koklamaya tıkanmış, tıkayan ne varsa buğu'su ol. Zamanına öyle güzel ortak et ki bizi, dönüp arkadaşlara, yeni yeni dış çıkarıyor bizim insanlık da deyişimiz ol.

Mucize olsana sen bize. Bir müjde gibi geleceğin yere o kınagiller familyasından müjdeli kelimeler de getirsene. Bereketinin içinde, insanlık için, dilimizi alıp, gövdeni oluşturan o küçük çekirdeklerinin yerine yeni bir dil koyup gelsene, o dille konuşursana bizi, o dille baktırsana birbirimize. Kuraklığa dayanıklısın ya sen, o susuzlukta bile pıtırıcıklarını açarsın ya yüzümüze, güneş dersin, aralıklarla da su, bana yeter. Sen bizim dilimizdeki kuraklığımıza su olup yüzlerce yeni dilde doğuşumuz ol.

"Yeni bir yıla boşuna sokma bizi" demeden üç dilek hevesimiz ol: barış, özgürlük, aşk. Bu sene kimsenin bombayla ölmeyeceğine garanti veren resmi, minicik ellerine tutuşturunca, yarım da olsa gülüşümüz ol. Bize kibarlık ol. İncinmeyen çocukların bolca olduğu bir dünyada çingenelerin kutladığı nar bayramı ol.

Sen cennet meyvesi değil misin? Bize o cennetten, bize biraz farklı şu dünyaya, kalın kabuğunun içinde cennete benzeteceğimiz bir zar getir. Sen bizim postacımız olsana. On sene sonra okuyacak başka meyvelere, rahatlıkla göndereceğimiz bir mektup getir.

Dünyada ar ahrette nar demiş ya büyükler; sen bizim dünyaya şaşkınlık olsana. Bozsana ezberleri bilindik yerlerinden. Odalarını değiştirsene mutsuz evlerin. Yerden gelen soğuğa faydasız halısını kaldırsana duvardaki geyiğin! Perdeyi dibine kadar sürüp, pencereyi açıp, belki begonvil, imkansız demezsen manolya, leylak umut işte, menekşe belli mi olur, hanımeli bakarsın yanbaşımda, havalandırsana, bir serinlik yüzüne vururken, "beslediğin ne varsa iyi gelir" diye fıslıdasana. Sen bize usulca usulünden ses olsana. Söz ol. Bir çocuğun gözünden anlatılan, ömrümüz bitince o da bitecek bir film olsana.

Bize gerçek bi bereket getirsene. Çocuklar için nice gayretleri alıp da dolaplara sokuşturup üstüne de köcek bağlayan, kendi içlerine damgaladıkları ıslak mühürleri kendilerine farkettersene. Erkân kabul ettikleri dairelerine bir çocuğun beyaz bir kağıda gelişi güzel çizerken iliştiirdiği güneşi eklesene. Bir evin önünde el ele tutuşan aile resimlerini "yamuk" bulup dörde katlayan pek muteber yüce akla

"sen hiçbir halka baba olamazsın!" desene.

nar'ın sesi

"Sen hiç bir halka baba olamazsın!" Aynen öyle dedim, aynen böyle söyledim. Biliyor musun? Çünkü açacak yeni çiçekleri biz yeni hortumlarla suluyoruz. Babaya ihtiyacımız olduğunu düşünmedik, sertçe gelen bir topu yumuşak ve zamanında istop eden bir anaya da. Hoyrat bahçelerden bize kalan toprağı değiştirdik, toprağın kıymetini bildik, gökyüzünü kuyudan yukarı bakarak değil kuşların uçtuğu kaderle sevdim*. O kuyuda mahpus pek fazla kimse kalmadı. Olabildiğimiz kadar özgürüz. Senin keşkelerine cevabı benim doğumumda aramışsın sen yıllar evvel; ben, ki sen hiç merak etme, artık tükenmeyecek ve dağılmayacak gördüğüm tane tane umudumda ararım. BİZ diye yazarsın sen, ben, nar diye yazarım küçücük. Öyle belli etmeden. USULCA. Aramızda yılların mevsimi. Seneler sonrası. Senin ağlayarak baktığına bir zamanlar ben şimdi gülerim. Taneler demişsin ya, çoğaldım, merak etme. Çokçayım. Kapatma, yasaklama gibi kelimelere insanlar çok daha hassas şimdi. Kötü bir şey olduğunu kavramış durumdalar. O korkulu bulutlar, iç bunaltıcı günler, güvensizlik, sessizlik geride kaldı. Zaman üstesinden geldi. Çoktan halloldu sizleri sıkın o meseleler. Başka şeyler istiyoruz gençler olarak. Gelir adaletsizliği yavaş yavaş azalırken örneğin, herkesin evi, kalacak yerleri, herşeyi yapabilecek, insan gibi yaşayacak kadar gelirleri varken, şimdi sessiz yerlere doğru akın akın göç ederken, ellerindeki eşyaları tek tek satılığa çıkarırken, fazlalıklarından kurtulma telaşının sırasına girerken, herşeye sahip olayım derken herşeylerini kaybettiklerinin farkına varıp kayıtsız sicilsiz numarasız sınırsız bir ağaç kovuğu ararken kendilerine, şuanda hiçbirşeyleri olmasın diye mücadele ediyor haldeler. Kendilerini imha etmiyorlar artık imtina ediyorlar çevrelerinden. İnsan insana, zarar verir miyim acaba kavlinde daha çekimser, ama bir o kadar da daha hasret. Göremediklerine, gözlerinin içinden bakmadıklarına yanıyorlar. Kendilerini dostluğun, barışın köprüsünden çoktan geçmiş, ortak meselelerini çoktan halletmiş, kendi ahlak düşlerinde ölmeden önce neyin iyiliğini yaparım, neyin katkısını eklerim, hangi ağaçtan gider özür dilerim, hangi akrabasından hayvanın, aynı familyasından bitkinin, diz çökerim de karşısına, insanoğlunun tarihinden gelen ben, utanarak maalesef, çok üzgünüm derim, derim de yerin yedi kat dibine girerimin zamanında yaşıyorlar.

ZAMANIN sesi

Nasıl bir gürültüymüşüm ki bu kadar, içimde tutarken sessizce, kendi halimde, bir ruhu bana eklerken herkes, zamanın ruhu işte, derken, bu tantanalara siz kopardınız.

İstemediğiniz de oldum, yeri geldi düşlediğiniz de. Hangi planınıza gönül verdiysem kendinizi kaybettiniz. Çağlar açtınız çıkırlar yarattınız, eski deyip katladınız bir yere koydunuz, yeni dediniz birbirinize sundunuz. Tarih dediğiniz o gelecekte kabahati döndünüz dolaştınız da yine kendinizde buldunuz. Şeylerin dünyasına attığınız varlığınızla kendi kurbağalarınızı ürküttünüz. Oldunuz sandınız, bitti dediler, lakin doğmadınız. Beni farkettiler, ilettiniz de çevrenize, son kum dökülünce elinizle dönderiverip tekrar da

Görsel: Tecrit sergisi, Ö. Mengilböcü

başlattınız. Saat dediniz, ömür dediniz de bir cesaret girmede kalbinize.

"Zaman gelecek" diyordunuz ya demek ki dedim ben canlı bir şeyim, etim kemiğim yok belki, ama bi şeyim. Suskunluğun hâl defteri boş sayfalar değilmiş, ucu sivri çiziklerinizden bildim, ki yara diye evraklara geçirdiniz.

Sesiyim. Büyük kentlerinizde avazlarınızdan çıkan. Taşrasıyım kısık ya da kırık bir cümlemin. Kursağınızda kalan. Beklemelerinizin ilacıyım. Silemediğiniz. Silseniz de geçmeyen bazen. Neyse vakit oyum, duvar saatinin sarkacındaki salınımlarıma telafi pilini takamadığınız. Taksanız da bazen eskisi gibi olmadığını anladığınız. Size bağlıyım. Yapıp ettiklerinizin sonucuyum. Dediğinizim. Yaşadığınızı biraz da. Kendinizi nasıl hissettiğinizim. Kötü bulutlarınız da olabilirim, içinizde uçuşan kelekleriniz de. Birbirinize neler yaptıklarınızı yine birbirinize soracağınızın hesap envanteri, sonsuz sürede ilerledikçe varoluşunuz zarfında, bir imkanım işte, sularsanız diktiklerinizi. Elinizi uzatsanız dokunamayacağınızın bakiyesiyim, ama içinizdeki hevesle, küçük bir narın kalbinde atabilecek, zerre kadar belki, yetişebileceğiniz. Geçenim ben çünkü... Ezel ve Ebed. Siz ise benim ile teessüf!

İçinize henüz güneş doğmadı. Vakit gelmedi, nar daha zaman!

* Cahit Zarifoğlu, Nerede Bulabilsem Seni şiiirine konmuş "Kuşlar da kaderle uçar" mısrasına, geçerken selam niyetiyle

Bize gerçek bi bereket getirsene. Çocuklar için nice gayretleri alıp da dolaplara sokuşturup üstüne de köcek bağlayan, kendi içlerine damgaladıkları ıslak mühürleri kendilerine farkettersene. Erkân kabul ettikleri dairelerine bir çocuğun beyaz bir kağıda gelişi güzel çizerken iliştiirdiği güneşi eklesene. Bir evin önünde el ele tutuşan aile resimlerini "yamuk" bulup dörde katlayan pek muteber yüce akla "sen hiçbir halka baba olamazsın!" desene.

Solfasol'da Kent ve Festival Dosyası Başlıyor Neden Kent ve Festival Dosyası Hazırlıyoruz

Bilge Taş

Kırmızı Halı Gazze İnsan Hakları Film Festivali /The Red Carpet Human Rights Film Festival in Gaza

Bir süredir film festivallerine yönelik iktidar baskısının artışı ve yaşanan sansür temelli krizlerden ne yönetmenleri, ne seyircileri tatmin edecek bir sonuç çıkmaması ve sansürün artık oto-sansür görünümüne bürünerek toplumsal bir tepkiye yol açmadan gizlenmeye çalışması, film festivalleri ve onların ekonomi-politiğine dair detaylı bir incelemeyi zorunlu kılıyor. Bundan sonra da devam edecek festival dosyasıyla yakın dönem Türkiye Sineması'nda ve festivallerde yaşanan güncel sıkıntıları bir siyasal zemine oturtmayı planlıyoruz.

Ticari sinemalara karşı bağımsız sinemaların son kalelerden biri olan festivaller, gitgide "sokağa hep beraber çıkmaya hazır" kitlelerin mekanı olmaktan uzaklaşıyor. Bu durum seyirciden ziyade Yusuf Atılgan'ın sokağa ve geleceğe dair umudunu bağladığı, "salt çıkarını düşünmeyen ve insanlarla barışık" olarak tarif ettiği "sinemadan çıkan insan" artık bu filmlerin gösterimine aracı/destek olan kurumların filmlerden ve içerikten daha da görünür olmasıyla içinde bir sıkıntıyla ayrılıyor sinemalardan. Son yıllarda yaşanan "kayıt tescil belgesi" adı altında yaşanan sansürse nedense hep sistemi eleştiren ve bunu devletin politikalarıyla ilişkilendiren filmlere yöneliyor. Türkiye Sineması'nın sansürle imtihanı bitmiş/azalmış gibi görünürken Eylül 2011 tarihinde Malatya Film Festivali, "Zenne" filminin gösterimini eser işletme belgesi olmadığı gerekçesiyle festivale az bir süre kala iptal etti. 2014 yılında ise 51. Antalya Altın Portakal Film Festivali belgesel ön seçici kurulu, kendilerinin yarışmalı belgesel bölümüne dahil ettikleri Reyhan Tuvi'nin yönettiği "Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" filminin 'Türk Ceza Kanunu'nun 125. ve 299. maddelerine aykırı ifade ve içerik ihtiva ettiği' gerekçesi ile çıkarılmış olduğunu öğrendik" açıklamasını yaptı. Festival düzenleyicileri "gezi" ile ilgili bu belgeseli programa koyma kararını, bir avukat çağırarak değerlendirip seçici kurulun kararını hiçe sayarak programdan çıkardılar. Bu durum yoğun tartışmalar yaratmışken 34. İstanbul Film Festivali programında yer aldığı duyurulan Ertuğrul Mavioğlu ve Çayan Demirel'in yönettiği Bakur (Kuzey) belgeselinin gösterimi "kayıt tescil belgesi olmadığı" gerekçesiyle engellendi.

Belgeselin yapımcıları sansürün kaynağı olarak Kültür Bakanlığı'nı işaret ederken festivale katılan Türkiye yapımı filmler, sansüre tepki olarak gösterimden çekildi. Yapılan toplu açıklamada, "Festivallerde gösterilecek yabancı filmlerden istenmeyen bu belgelerin yerli yapımlar için bir zorunluluk haline getirilmesini kabul etmiyoruz. Bunu bir baskı ve sansür olarak nitelendiriyoruz" denildi. Festival programında yeralan Türkiye yapımı filmler festivalden çekildiler ve yaşanan sansüre karşı festivalciler, meslek odaları, yönetmenler, sinema yazarları ve birçok grup sansürün kaldırılması için biraraya geldiler.

Sansürün yayılmaması için toplu hareket edilmesi gerektiği aşıkardı. Fakat o günden bu yana da sansür şekil değiştirerek festival içeriklerini etkilemeye devam etti. Toplumsal tepkilere karşın 2013'te yıkılarak yerine AVM yapılan Tarihi Emek Sineması, dağıtımın tekelleşmesi ve bağımsız filmlerin daha az gösterilmesi gibi sıkıntılar, giderek baskıyı arttıran hükümetin ve neoliberal sistem içerisinde festival organize eden kültür endüstrisinde büyük geçmişleri olan sermayedarların bu riski göğüsleyememeleri ile sanatsal ifade alanında büyük gerileme yaşandı. Yine bu sene Türkiye'nin en büyük film festivallerinde yaşanan iki sansür vakası ise sansürün değişen boyutlarını anlamak için önemliydi.

Şubat ayında yapılan 16. İstanbul Bağımsız Filmler Festivali'nde ilk gösterimini yapması beklenen Son Schnitzel filminin gösterimden kaldırılmasının nedeni İstanbul Telif ve Sinema Müdürlüğü'nden eser işletme belgesini

alamaması ve kurumun filmdeki bazı sahneleri çıkarmak istemesi olarak açıklandı. Filmin yönetmenleri Kaan Arıcı ve İsmet Kurtuluş, yaptıkları açıklamayla bazı sahnelerin çıkarılmasıyla ilgili talebi reddettiklerini duyurdu. Filmin Türkiye'deki hiçbir festivalde gösterilemeyeceğini belirten Arıcı ve Kurtuluş, "Herhangi bir siyasi aidiyetimizin olmadığını, sadece özgür düşünceyle hikaye anlatmaya çalışan sinemacılar olduğumuzu buradan bütün açık yürekliliğimizle ifade ediyoruz" dedi.

Kazım Öz'ün 36. İstanbul Film Festivali'nde ulusal bölümde yarışan "Zer" filminin bazı sahneleri Kültür Bakanlığı tarafından sansürlendi, bunun üzerine yönetmen Öz, 11 Nisan 2017'de yapılan gösterimdesansürlen sahnelerde perdeyi karartarak "Bu sahne T.C. Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü Üst Denetim Kurulu tarafından sakıncalı bulunduğu için izleyemiyorsunuz" ifadelerini kullandı. Yönetmen Öz'ün bir çok filmi de daha önce sansüre uğramıştı.

Filmciler ve seyirciler artık bir festivale katıldıklarında içeriğe de müdahale edilebildiği gerçeği ile yüzleşmek zorunda kaldılar.

Kültür endüstrisinin ve dolayısıyla onun bir parçası olan film festivallerinin hangi iktidar ilişkilerini içerdiği ve onları nasıl gizlediği hala en güncel ve tartışılması gereken meselelerden biri ve birçok araştırmanın konusu olabilecek derecede farklı bileşenler içeriyor. Barış Çakmur'un da belirttiği üzere, "Toplumsal gerçekliğin (belki de) gizlenmiş bu yüzünün bilinir kılınması, farklı mecralarda gerçekleşen kültürel üretim süreçlerinin ve ilişkilerinin hemen hepsinin içinde bulunan tahakküm ve

tabi olma mekanizmalarının ortaya serilerek çözümlenebilmesine bağlıdır" (1998: 117-118). Kültürel ürünlerin ideolojik yapısı Çakmur'un da belirttiği üzere ihmal edilmektedir. Dolayısıyla, bu dosya bağlamında, festivalleri ve amaçlarını, kültür endüstrisi içindeki pozisyonlarını ve kentler için önemlerini değerlendirmeye devam edeceğiz.

Film Festivalleri Üzerine Kısa Bir Giriş

Tanımı itibarıyla film festivalleri bütün yıl hizmet veren ticari sinemalara ve yıl boyunca düzenli gösterim yapan sanat sinemalarına alternatif olarak, birkaç günlük süre içinde (genellikle bir ile iki hafta arası) yapılan etkinliklerdir (de Valck&Loist, 2013). Gezici festivaller de olmasına rağmen birçok festival genelde aynı şehirde yılda bir veya iki yılda bir yapılır ve yapıldıkları kentle özel bir bağ kurarlar. Festivallerin hangi çeşit filmleri gösterdiği, seyirci profili, hangi kaynaklarla fonlandığı, film endüstrisine katkıları gibi birçok unsur festivalleri birbirinden farklılaştırır.

Bu bağlamda festivallerin birbirinden türsel olarak nasıl farklılaştıklarını anlamak amacıyla aşağıdaki gibi bir ayrıştırmaya gidilebilir.

İlk planda festivalleri türlerine göre üçe ayırmak mümkün olabilir:

1- Uluslararası film festivalleri veya şehir

festivalleri olarak adlandırılan genel film festivalleri

2- Belirli bir film türünde uzmanlaşan festivaller: kısa, uzun, belgesel, animasyon vs.

3- Toplumsal bir konu ile bağlantı festivaller: kadın film festivalleri, LGBTT film festivalleri, işçi film festivalleri, kimlik merkezli festivaller vs.

Bu üçlü ayrımı Türkiye örneğinde değerlendirmeye alırsak;erken dönem film festivalleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de şehir festivalleri olarak başladılar ve ulusal sinemayı güçlendirmeyi ve uluslararası dağıtım ağlarına giremeyen bağımsız sinema örneklerini seyirciyle buluşturmayı hedeflediler. Şehir festivallerinin şehre kültürel bir değer katmanın yanı sıra şehrin tanıtımına da yardımcı olduğu varsayılır. Türkiye için Adana Altın Koza ve Antalya Altın Portakal film festivalleri bu kategorinin karşılığını oluştururlar. İstanbul ve Ankara film festivallerini bu gruptan ayıran en önemli özellik kent ve imaj-tanıtım gibi unsurların bu festivallerin ana amacı olmamasıdır. Kültür Bakanlığı'nın kentsel turizmi geliştirmede bir araç olarak belirlediği sinema Adana ve Antalya'da en etkin biçimde kullanılır.

Belirli bir film türünde uzmanlaşan festivaller ise bizzat sinemacılar veya bu türün sevenleri tarafından düzenlendiler. Kendisi de belgeselci olan Necati Sönmez ve Emel Çelebi'nin

yönetmenliklerini yaptığı belgesel festivali Documentarist bu alanda örnek gösterilebilir.

Toplumsal bir konu ile bağlantılı festivaller ise genellikle sosyal bir konunun gündeme gelmesini veya toplumda temsil edilmeyen grupların temsilini amaçlarken filmleri araç olarak kullanmak üzere aktivistler tarafından kurulurlar. Bu gruba dair örnekler olarak Engelsiz Film Festivali, Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali, Pembe Hayat KuirFest,Filmmor Kadın Filmleri Festivali, ve İşçi Filmleri Festivali vb. sayılabilir.

Festivaller ile ilgili bir başka önemli kategorizasyon ise Mark Peranson tarafından yapılır: Ticari festivaller ve izleyici festivalleri (Loist, 2011: 391). Berlinale, Cannes gibi dağıtım ve yapım ağlarının bir araya geldiği film marketleri olan festivallerde, filmler daha ilk gösterimlerini yaparken dünyanın çeşitli ülkelerine gösterim hakları satılır. Festival izleyicilerinin büyük bir çoğunluğunu da sinema sektörünün farklı bileşenleri oluşturur. İzleyici festivallerinde ise festival başarısının ölçütü biletli seyirci sayısıdır.

Kaynaklar

- Çakmur, B. (1998). Kültürel Üretim Ekonomisi: Kültürün Metalaşmasında Genel Eğilimler, Kültür ve İletişim, 1-2, 111-147.
- De Valck, M.& Loist, S. (2013) Festivals.
- Loist, S. (2011). On the Relationship Between Film and Industry, Busan Cinema Forum. 391-400

10 Aralık 1948
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edildi.

17 Mayıs 1990
Eşcinsellik, hastalıklar listesinden çıkarıldı.

KAOS GL
eşcinsellerin kurtuluşu heteroseksüelleri de özgürleştirecektir.

Sevgiden ve özgürlükten yana tavır alın,
siz de tarihin doğru tarafında yer alın.

Sömürge Estetiğinde Pamuk ve Sanat Üretimi

Ahmet Tahir

Şeylerin olması gerektiği gibi temsil edilmelerinin gerekliliği 19. yüzyıldan bugüne dek Avrupa ve Kuzey Amerika'da düzenlenen akademik, sanatsal, politik içeriğe sahip neredeyse tüm etkinliklerin bir kavramsal çerçeve ya da bir seçici kurul marifeti ile "bilinçli bir bütünlükte" anlatılmasını gerekli kıldı. Mısır'da, Fas'ta ya da sömürgeleştirilmiş herhangi bir ülkede yaşanan akıllara zarar vahşi modernleştirme girişimlerinin temize çekilmiş halleri, kültürel etkinliklerde temsili dansçılarla temsili dilencilere, sempatik eşeklerden, yemek kültürlerine uzanan çakma bir gizemli anlatımla "sanatsallaştırılıyordu."

19. yüzyılın sonlarında Fas bir Fransız sömürgesiyken, şehirleri gazetecilere gösteren Fransız vali, kurulan ilk binalardan birinin, harita odası olduğunu gururla belirtiyordu. Aynı tarihlerde oryantalizmin afyonu ile hayallere dalmaya hevesli fotoğrafçılar ise Kahire'de tek dert ettikleri sorunun, şehri bir türlü yukarıdan görememek olduğunu söylemekteydiler. Bu uğurda Mısırlı gibi giyinen Avrupalılar, Kahire'nin sakinlerinden habersiz, şehrin ve şehirlilerin suretine sömürgeleştirmenin estetik çerçevesini yerleştiriyorlardı. Modernizmin mucize icatları silahlarla şehri kuşatma altına alıp altın kaplamalı dürbünlerle şehirleri surlardan izleyerek sokakta amaçsızca yürüyenleri düzene sokma hırsı, bu düzensiz hayat sakinlerinin odalarını illa ki temiz ve derli toplu görme arzusu, istatistikler çıkarma, askere gitmeyenleri köylerinden toplama, caddelerin, meydanların, ara sokakların kuşbakışlarını hiçbir detayı gözden çıkarmadan haritalara dökme çabası 19. yüzyılda Ortadoğu'yu metrekarelere böldü. Batılıyı hasta eden Ortadoğulu dağınıklık hali ve kafasına göre takılan bu ahaliyi "nasıl kontrol altına alalım" fikri, vebalılara ve akıl hastalarına uygulanan izleme metotlarının, sömürgeleştirilen bu şehirlerin ve hatta evlerin, tarlaların en despot yollarla izlenmesiyle sonuçlandı. Timothy Mitchell'in "Mısır'ın

Sömürgeleştirilmesi" isimli kitabındaki "Gece-Gündüz İzleniyorlardı" başlıklı bölümde köylüler için oluşturulan akıllara zarar izlenme mekanizması şöyle gerçekleşiyordu:

"Kırsal nüfusun olduğu yerde sabitlenip Avrupa'nın tüketimi için pamuk ve başka emtiayı üretmesinin sağlanması için yerlerinin dikkatle tespit edilmesi, görevlerinin ya da üretmeleri gereken miktarın tam olarak belirlenmesi ve performanslarının sürekli olarak gözlenip rapor edilmesi gerekiyordu... Köylüler, kendilerine verilen işleri yaparken, "Program"da belirtildiği gibi gözlenecekler, tarlada piyade ve yabancıların denetiminde çalışacaklardı. Bu resmi görevliler fellahları her gün kontrol ediyor ve köylerini terk etmelerini engellemek için gece-gündüz takip ediyorlardı. İşini yapmakta kusur eden köylüler, hükümet tarafından atanan köy reisine (Şeyh-ül Beled) bildiriliyordu. Şeyh, bir fellahın tarlayı gerektiği gibi işlemediğini öğrendiğinde kırbaça 25 kere vurarak cezalandırıyordu. Reis, köylüleri denetleme görevini savsaklarsa, ilk seferinde dövülüyor, ikinci seferinde 200 kırbaça, üçüncü seferinde 300 kırbaça cezalandırılıyordu."

En ince ayrıntısına kadar sömürülen bu coğrafyalar, kendi bağımsızlıklarını ve aynı zamanda da yeni bağımlılıklarını kazanınca Avrupa'nın bu izleme pratikleri yerini daha "kültürel" görünümlü çalışmalara bıraktı. 1889 senesinde Paris'te yapılan Dünya Fuarı'nda Kahire sokaklarının imitasyonu yapılırken duvarlar gerçeğine benzetmek için "kirli doku" ile örülüyordu. Sadece bu fuar için Kahire'den eşekler getiriliyor ve izleyicilere bu eşekler sırtında Kahire'nin imitasyonu gezdiriliyordu. Bu dünya fuarları 100 yıl içinde festival, sergi, bienal gibi etkinliklere dönüşse de içerikleri her etkinlikte bir öncekindekine ötesinde daha farklı, daha yeni ve yaratıcı yaklaşımlarla tasarlanmış "şeylerin" temsil edilmesi çabası ile farklı formlara dönüştü.

Şeylerin olması gerektiği gibi temsil edilmelerinin gerekliliği 19. yüzyıldan bugüne dek Avrupa ve Kuzey Amerika'da düzenlenen akademik, sanatsal, politik içeriğe sahip neredeyse tüm etkinliklerin bir kavramsal çerçeve ya da bir seçici kurul marifeti ile "bilinçli bir bütünlükte" anlatılmasını gerekli kıldı. Mısır'da, Fas'ta ya da sömürgeleştirilmiş herhangi bir ülkede yaşanan akıllara zarar vahşi modernleştirme girişimlerinin temize çekilmiş halleri, kültürel etkinliklerde temsili dansçılarla temsili dilencilere, sempatik eşeklerden, yemek kültürlerine uzanan çakma bir gizemli anlatımla "sanatsallaştırılıyordu."

Sömürge ruhu ile denetlemeyi, şeylerin temsiline temize çekilmiş hallerini ya da oryantalizmin tarihçesini anlatmak bir başka yazının konusu olabilir. Zamanda hızlı bir sıçrama yaptığımızda, pamuğun sağ salim Batı'ya ulaştırılması uğruna Mısır'da yürütülen uygulamaların, bugün de farklı yöntemlerle petrol ya da başka emtianın ticaretinin güvenle yapılması adına yürütüldüğünü, ancak uygulama metotlarının daha karmaşık ve gelişmiş olduğunu görmekteyiz. Darwin'in Kâbusu (2004) isimli belgeselde Avrupa başkentleri ile Tanzanya arasındaki bir uçak seferinden bahsedilir. Uçak

Tanzanya'dan Avrupa'ya pahalı havyar taşırken, Avrupa'dan Tanzanya'ya da "boş dönmek için" silah taşır.

Churchill'in deyimi ile 20. yüzyılın ortalarında "bir Cumartesi günü öğleden sonra çizilen" Orta Doğu haritası ya da taslağının aceleyle avukat Cyril Radcliffe tarafından peçeteye çizildiği Hindistan-Pakistan sınırı gibi pratik uygulamaların arka planında bu avuç içine alma mekanizmaları vardı. Bu pratiklerin yerini ise günümüzde "Arap Baharı" gibi Orta Doğu'yu yıllardır sarsan uzun vadeli stratejiler alıyor. "Arap Baharı" kavramının - isyanların yaşandığı ülkelerdeki insanların bu kavrama karşı duydukları nefrete rağmen - Batı'da her platformda dile yerleşmesi ve halen birçok kültürel ve akademik çalışmada sorgusuz sualsiz kabul edilmesiyle, 20. yüzyılın başında sergilenen eşekler ve dansçılar yerini sanat eserlerinde, senaryolarda ya da akademik metinlerde kurgulanmış ve romantize edilmiş özgürlükçü anlatımlara bıraktı. Böylece sömürge coğrafyalarındaki yönetimlerle Batı ülkelerinin iç içe girdiği çok katmanlı ekonomi-politik ilişkilerin üzeri, insani yardımlarla ve "temsili ayaklanma" imajlarıyla örtülmüş oldu.

Bu temsili anlatımları eleştiren, ya da egemen dilin sufle verdiği sözlerin dışına çıkan anlatımlarla mücadele etmek içinse modern zamanların sansür uygulamaları daha profesyonel yöntemlerle revize edilmeye başlandı. Mısır'ın sömürgeleştirilmesindeki gibi pamuğu sağ salim limanlara ulaştırmak uğruna halkın her hareketini izleme, kurallar dışına çıkmanın üzerini çizme, ihbar etme, cezalandırma uygulamaları sosyal medyada yazılan bir cümleden festivallerde gösterilecek filmlere kadar her alanda ortaya çıkmaya başladı.

Modernizmin doruklarda gezindiği yıllarda düzenlenen Dünya Fuarları'ndan bugünkü festivallere ve sergilere uzanan ve dünyayı, yaşamı daha doğrusu her şeyi bilinçli temsillere anlatan bu etkinliklerin önemi ise bu aşamada ortaya çıkmaktaydı. Dünün ve bugünün "onaylanmış" ve kendisine sanatsal etkinliklerde yer bulmuş bütün eserleri, en geniş anlamda resmi tarih yazımının bir parçasına dönüşmüş durumda. Bu etkinliklerin düzenlenme yöntemleri ise gittikçe daha karmaşık sermaye ve iktidar ilişkileri ile mümkün oluyor. Ya da bize her durumda söylenen "gerekçenin" bu olduğunu biliyoruz.

1950'lerde Hindistan ve Pakistan'ın ayrılmasına karşı çıkan yazar Saadet Hasan Manto, 200 bin kişinin ölümü ile sonuçlanan bu ayrılığın sonunda "aykırı bir ses" olarak görülmeye başlanır, işinden ve evinden olur. Ölüm tehditleri alır ve yazıları defalarca sansüre uğrar. 43 yaşında ölen Manto, son yıllarında yazılarını yayınlatabilmek için gittikçe daha dolaylı ve ironik bir dil kullanmaya çalışır. Adı ve yazdıkları uzun yıllar boyunca Hindistan'da ve Pakistan'da sansürlenir. Ölümünden yaklaşık 50 yıl sonra, yazılarının artık "zararsız" görüldüğü yıllara geldiğimizde ise yazıları bir anda yeniden ortaya çıkarılır. İngiltere tarafından giyabında özel nişan verilir. Pakistan onun adına pul bastırır.

Afiş | 2013 Edinburgh Üniversitesi - Arap Baharı Sergisi: "Biz hâlâ yamıyoruz" (arab-spring-art-book...)

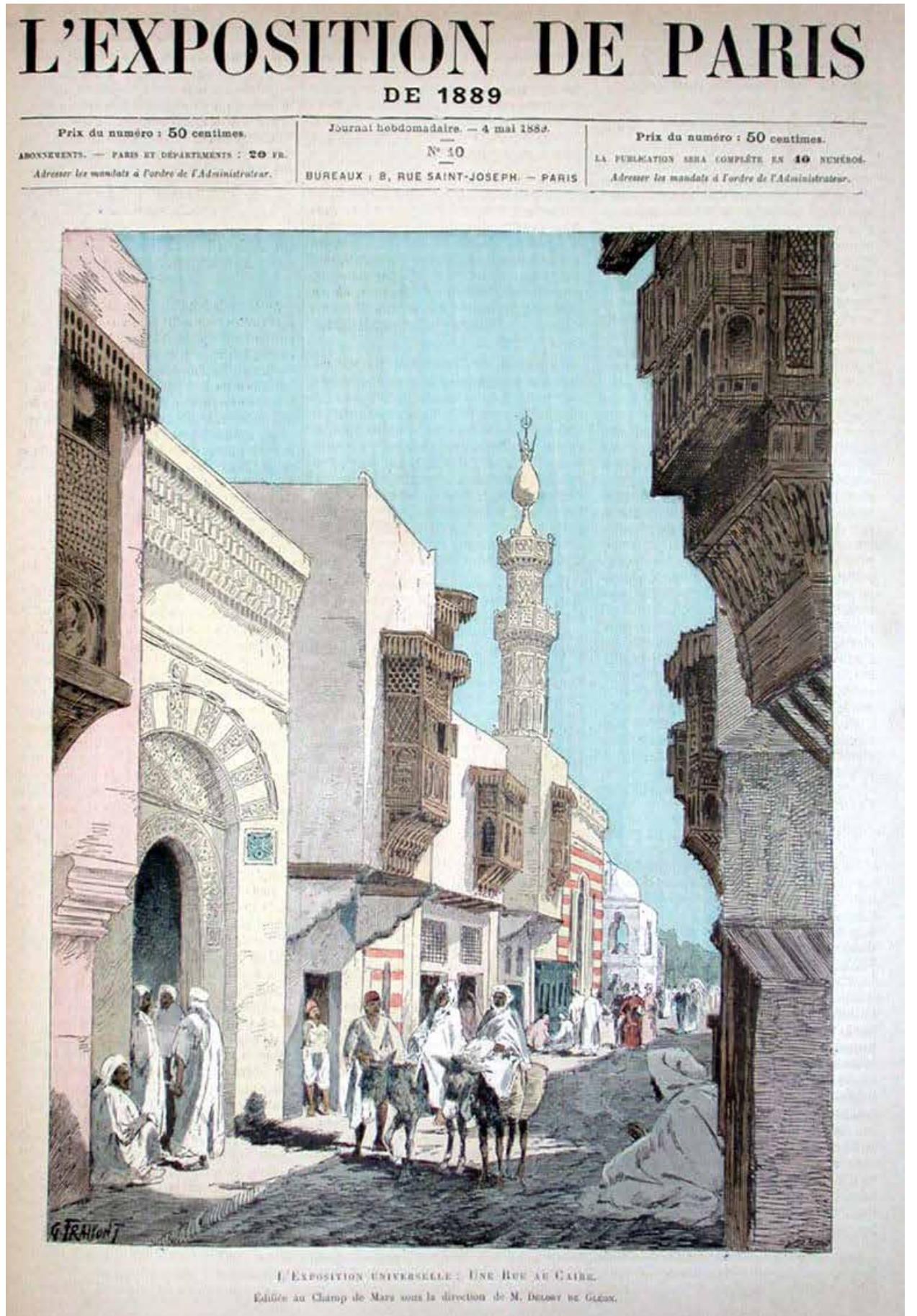
Suriyeli sanatçı Khalid Jarrar, Suriye'de protestoların başladığı 2011-12 yıllarında toplumsal direnişin kaydı konusunda Batı ve yaşananlar arasındaki ikilemi şöyle tarif eder: Protestoların başladığı aylarda Batılı medya kuruluşları Suriye'de birçok çalışma yürütür ve yurttaş gazetecilik kavramını Suriye'de yaygınlaştırmaya çalışır. Atölyelerde verilen eğitimler sonucu belirlenen "yurttaş gazeteciler" zamanla Batılı medya kuruluşlarına para karşılığı protesto ve eylem görüntüleri gönderirler. Ancak kısa sürede arzın çokluğu talebi daha seçkin kılar: Şiddet görüntüleri ve eylemlerin çarpıcılığı daha önem kazanır ve yurttaş gazeteciler, yaşanan olayların kaydından çok medya kuruluşlarının tarif ettiği protesto ve şiddet görüntülerini para karşılığı servis eden ve birbirleri ile rekabet eden ajanslara dönüşürler. Birkaç yılın sonunda Suriye'nin görsel gerçekliği, korku ve dehşet salan pornografik şiddet görüntülerinden ibaret hale gelir.

Elbette ki bu tür örnekleri vermek için uzaklara gitmemize gerek yok. Yıllardır yasaklanan Kürtçe ile eserler vermeye çalışan insanların başlarına gelenler, ardından değişen koşullar ile bir anda devlet sanatçısı olma statüsüne kadar yükselmeleri ve sonra tekrar seçici kurullar ve küratörler tarafından görünmez hale gelmeleri bu tür örneklerin ne kadar sık karşımıza çıktığını da gösteriyor.

Avrupa uygarlığının 19. yüzyılda Mısır'da yürüttüğü detaylı gözetleme ve sömürgeleştirme pratikleri ile Mısır'ın o yıllarda Avrupa'da temsilinin sanatsal-kültürel-akademik içeriği, genel bir stratejik yaklaşımın kamusalallaştırma ve yaygınlaştırma çabasının örneği olarak karşımıza çıkıyor. Belki yine buralardan bir örnek daha açıklayıcı olabilir. Kürtçe konuşmanın, yazmanın her koşulda yasaklandığı bir zaman diliminde, TRT'deki Anadolu'dan Görünüm programındaki gibi halı dokuyan kadınları, hayvan otlatan erkekleri ve Türkçe türküleri "ilginç" bir şive ile söyleyen insanları izliyorduk. Bir de "kötüler" vardı elbette. Ancak onlar da zaten insan olarak nitelendirilmiyordu, neden kötü olduklarını da sorgulamaya gerek yoktu. Doğuştan kötüydüler muhtemelen...

Modernizmin bir hezeyanı olsa gerek, tarihin ve uygarlığın sürekli ileriye ve gelişmeye meylettğine duyulan inanç... Yıllar geçtikçe sermayenin ve egemen dilin birbiri ile daha karmaşık ilişkiler kurması, bugün dalga geçebileceğimiz, eşeklerle, dansçılarla ve kirli duvarlarla üretilen temsiliyetin yerini yeni pratikler almış durumda. Gelişen şeylerin başında teknoloji geliyor. F.F. Coppola'nın tabiri ile bugünün teknolojisi, 13 yaşındaki Oholu bir köylü çocuğu yeni Mozart yapıyor. Bununla birlikte bugünün kültür-ekonomi-siyaset üçgeni ise Mozart olabilmenin bir yetenekten ziyade network ve lansman çalışmaları ile "üretilen" bir şey olduğunu ortaya koyuyor. Böyle bir network-lansman-sermaye ilişkileri içerisinde değilseniz ve üstelik söyledikleriniz de halı dokuyan kadınlardan, hayvan otlatan erkeklerden ötesi ise, egemen dilin sansür mekanizması önce kibarca üzerinizden geçiyor. Sizlere, Mozart olmanız için ilk olarak devletin sansür dairesi ile tanışmanızı öğütüyorlar. Bir yandan da sermaye-iktidar-festival oyunlarıyla oluşturulan otosansür mekanizmaları sanat etkinliklerinin sermayesini güvenceye almaya çalışıyor. Böylece ön seçici kurullar ya da küratörler tarafından başvuruların çokluğu, teknik vs. nedenlerle dışlanıyorsunuz. Risk unsur edecek tüm festival ya da bienal yan etkinlikleri de dolaylı içeriklerle doldurulduğu ya da toptan kaldırıldığı için, kendi fikirlerinizle ve yaptıklarınızla baş başa kalıyorsunuz ve böylece görünmez hale geliyorsunuz.

Sonra bu döngü bitmiyor, sadece daha da karmaşıklaşıyor... Yılmaz Güney'in "Umut"u, Saadet Hasan Manto'nun "Toba Tek Singh"i, Türkiye'de ya da başka bir yerde doğrudan ya da dolaylı olarak, festivallerde, sergilerde sansüre uğramış hakkında davalar açılmış cezalar verilmiş tüm eserlerle güle oynaya kültür de, sanat da, sermaye de, iktidar da temize çekiliyor...

Afiş | 1889 Paris Dünya Fuarı (Paris1889)

Eğer devletten maaşlı ya da destekli kültür sermayesi yetkilisiyseniz, (yani 19. yüzyılda Kahire'de birkaç dönüm pamuk tarlanız varsa) sanatla siyaset temize çekilirken "İstedik ki bu zor günlerde sanat konuşulsun, sinema konuşulsun" gibi cümlelerle her sene ortaya karışık açılışlar ve kapanışlar yapmanız gerekiyor; ki böyle zamanlarda festival düzenlemenin, sergi yapmanın ne kadar zor olduğunu ima ederek siz de sansürün dolaylı gizeminden faydalanın... Yani hem pamuk tarlanızı köylüleri köle gibi çalıştırarak sürün, sermayeye ürününüzün satışını garantileyin, hem de zorla para kazanıyormuşsunuz, zorla sermayeyle işbirliği yapıyormuşsunuz pozları ile imalarda bulunun, iyi niyetli görünün. Aslında sadece sermayenin, egemenlerin denetçileri gelecek korkusu ile sokağınızdaki duvar yazılarını "kir" belleyip gittikçe daha ustalıklı sansür mekanizmaları ile silmeye çalışıyorsunuz. Sonra da sizin silmeye çalıştığınız bu sözler ya da kirler Batı'daki bilumum festivallerde, sergilerde kendi oryantalist duyarlılıklarının heyecanı içinde -Kahire'den yine/yeni dansçılar ve eşekler

1889 senesinde Paris'te yapılan Dünya Fuarı'nda Kahire sokaklarının imitasyonu yapılırken duvarlar gerçeğine benzetmek için "kirli doku" ile örülüyordu. Sadece bu fuar için Kahire'den eşekler getiriliyor ve izleyicilere bu eşekler sırtında Kahire'nin imitasyonu gezdiriliyordu.

getirmenin, sokakları kirli göstermenin fantezisi ile daha gerçekçi, daha kavramsal sokak dekorlarında temsil ediliyor...

Ertem Göreç: "Sinema Seyircisiz Olmaz"

Funda Şenol Cantek, Tanju Gündüzalp, Sibel Durak

Otobüs Yolcuları, Karanlıkta Uyananlar gibi sinema tarihine geçmiş filmlerin yönetmeni Ertem Göreç ile Salt Ulus'un davetiyle Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde yapılan Karanlıkta Uyananlar gösterimi ve söyleşisi etkinliğinde buluştuk. Çocukluğu, sinemaya girişi, montajcılık ve sonra da sinemacılık serüveni üzerine söyleştik.

Ertem Göreç - 86 yaşındayım biliyorsunuz değil mi? Babam hakimmiş, Bursa'ya tayin olmuş. Bursa'da avukat yok ama iş çok, dava çok. Ayrılmış hakimlikten avukatlığı seçmiş. Bursa sanayinin olduğu bir yer olduğu için çok zengini var. Bursa'dan birçok çocuk Robert Kolej'de okur. Rahmetli abim ve ablam vardı, üç kardeşlik. Abim benden 9 yaş büyüktü, onu Robert Kolej'e yolladılar. Fakat abim ev yemeklerine alışmış. Amerikan gıda rejimi onu rahatsız etmiş. Okuldan telefon etmişler. Bu çocuk rahatsızlanıyor. Gelin. Annem gitti. Demişler ki, "Bu çocuk burda kalırsa ölür. Yemek yiyemiyor." Annemle babam konuştular. Annem, "Ben çocukları alıyım, gidiyim. Sen de işleri toparla, İstanbul Barosu'na geçersin" dedi babama.

Robert Kolej Rumelihisari'nda. Orada bir ev buldu annem. Üst katta, bütün deniz ayağının altında. Çok güzel bir ev. Daha önce abimle idi. Şimdi sabah okula gidiyor. Öğle yemeğine eve geliyor. Biz de ilkokula gidiyoruz. Ben Rumelihisari İlkokulu'nda 2'inci sınıftayım. Ablam da 5'te. O sene bitirdi. Ablam da Kız Koleji'ne verecekler. Kız Koleji Arnavutköy'de. Abim Arnavutköy'de otursa, Robert Kolej'e gidip dönebilir. Ama kız Rumelihisari'ndan Arnavutköy'e biraz zor gider-gelir. Ertesi sene Arnavutköy'e taşındık. O da çok güzel bir evdi, yalı. Arnavutköy'ün iki tane özelliği var. Birisi, basketbolcu yetiştiriyor. İkincisi de sinemacı yetiştiriyor. Basketbolcu çıkıyordu, çünkü abim basketbolcuymuş Robert Kolej'de basketbol oynanıyor. O da çok meraklıydı. On kişilik milli takıma, Arnavutköy'den dört tane milli basketbolcu çıktı. Yalçın Granit, Samim Göreç, Candaş Tekeli, bir de ben vardım.

51'de Avrupa Basketbol Şampiyonası'na milli takım olarak Paris'e gittik. Bir de film montajcısı Orhan Atadeniz Arnavutköy'lü. Orhan'ın vasiyetiyle da sinemacı çıkıyor. Zaten biliyorsunuz, bir branşta üst düzey birisi olursa, o cazibe merkezi oluyor, herkesi çekiyor. Almanya'da 70'li yılların sonunda, iki tane tenisçi çıktı. Biri Boris Becker erkek, diğeri kız, Steffi Graff. Bunlar dünya listelerini alt üst ettiler ve Almanya'da tenis patlaması oldu. O da daha sonra söyleyeceğim şeyin bağlantısı olsun. Şimdi, bizim konumuz eğer Karanlıkta Uyananlar'sa ordan girelim. Çünkü bunun sonu gelmez.

E. G. - Sizin hedefiniz ne? Neyi hedeflediniz?

Funda Cantek - Bana kalsa, ben sizin bütün hikayenizi merak ediyorum ama isterseniz sinemaya girişten başlayalım. Sanırım okurken başlamışsınız.

E. G. - Size bahsettiğim kitapçıkta bütün bunlar var. Alican Sekmeç genç bir yazar, Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-Televizyon Bölümü mezunu, hem çok yetenekli bir arkadaş, hem de arşivci, kitapçığı o hazırladı, gayet iyi topladı eksik olmasın.

Şimdi Arnavutköy'de hem Samim var, İngilizce bilen Robert Kolej mezunu, hem de Orhan Atadeniz gibi bir sinema delisi, daha sonra anlatırım, belki ilkokul mezunu, bilmiyorum ama müthiş bir sinema duygusu var. Hepimizin ustası. Teknolojiye çok meraklı. İngilizce kitaplar, Görünmeyen Adam falan getiriyor. Samim de tercüme ediyor. Sonra onu ben stüdyoya götürüyorum. And Film Platosu var. Kodaman Sokak'ta. Nişantaşı'nda. Hem plato, hem de montaj ünitesi var. Oraya götürdüm kitapları. Baktım bir masanın başında oturmuş. Ensesinden bi

üfürdüm. Aaa, hoşgeldin, otur otur dedi. Getirdim kitapları, dedim. Koy oraya, dedi. Baktım, etrafta, elinde film şeritleri var. Omzundan alıyor, mendille cebinden çıkartıyo, kazıyo,aseton sürüp filmleri yapıştırıyo, vırrrrr montaj masasından geçiriyor. Bir ekranı var masanın. Orada seyrediyö. Sonra alıyo, kesiyo, yerlerini değiştiriyor, başka bir sıralama yapıyor. Ortaya başka bir şey çıkıyo. Film değişiyö. Hokkabaz gibi. Ben oturdum, gece sabaha kadar onu izledim biliyor musunuz? Filmcilikte montaj en son yapılan iş olduğu için, montaj bitince, negatif montaj yapıp kopyalıyoruz. Sinemanın tarihleri var, film o tarihe yetişecek. Film stüdyoya girdikten üç gün, beş gün sonra, en fazla bir haftada işlemler biticek ve film sinemaya gidecek. Zamanla savaşıyorlar.

Sabah oldu. Yapılan işten çok etkilendim, büyülendim sanki. Kendi kendime dedim ki, "ben montajcı olucam." Kabataş Lisesi'nde okuyorum, milli takımda basketbol oynuyorum, bir de Arnavutköy Kız Koleji olduğu için, kızlar mızlar. Tatlı bir hayat var. Bütün köprüleri attım. Okulu bıraktım, basketbolu tam kesemedim de, yumuşak bir geçiş yaptım. Stüdyoya giriş o giriş. 2 sene sonra 70 sene olucak.

Bağımsızlık tutkusu çocukluktan bu yana gelen bir şey.

F.C. - Orda bir parantez açıp şunu sormak istiyorum: kurgu sevdasına kapılmadan önce izleyici olarak sinemayla ilişkiniz nasıldı?

E. G. - Orhan Abi'nin kardeşi var, Yılmaz Atadeniz. Şimdi o da yönetmen. Arnavutköy'de biz çocukluk arkadaşız. Çiçek Sineması var. Gidiyoruz, kovboy filmi seyrediyoruz. Ordan çıkınca, çocuklar biliyorsunuz hemen taklit ederler. Tahta tabanca falan, dekuvan, dan dun... Ben seni vurdum, oyun oynuyoruz. Yoksa sinemayla direkt bir ilgimiz yok. Hatta benim sinemayla hiç ilgim yok.

Geçenlerde biri, eğer sinemacı olmasaydınız ne olmak isterdiniz, dedi. Hemen söyledim: pilot dedim. Tayyareye zaafım var ama jet uçağına değil. Pervanelilere böyle, pır pır gidicek.

Bütün erkeklerin çocukluğunda muhakkak bahriyeli kıyafeti vardır. Benim de vardı ama bir de pilot kıyafetim vardı. Bursa'da bir özel havaalanı vardı ufak. O zaman zaten jet met yok. Biz gidip seyrediyoruz uçaklar kalkıyor, iniyor. O tutku haline geldi. Daha büyüdüğüm zaman model uçak falan yaptım. O herhalde diyorum ben, hürriyetle, bağımsızlık tutkusu çocukluktan bu yana gelen bir şey. Ama işte tesadüfen sinema dalına girdim.

Benim stüdyoya girdiğim sene, Orhon Murat Arıburnu geldi. 1949 yılı. Yeni çektiği Yüzbaşı Tahsin filminin iş kopyalarının montajı için geldi. Orhon Bey Bursalı. Ben de Bursalıyım. Aynı mahalledeniz, aynı sokaktanız, karşılıklı evlerde oturduk. Ama benim bahsettiğim 7-8 yaşına kadar. O tabii benden çok daha büyük. Işıklar Askeri Lisesi'ne gidiyordu. Lacivert üniformalar. Sokaktan bir geçiyor, kızlar falan pencereye çıkıyor. O geldi. Dedim ki, "Orhon Bey, beni hatırladınız mı?" Dikkatle baktı. "Vay, Asaf Bey'in oğlu, Ertem sen misin?" dedi. Sarıldı. Anlattım kısaca. Tamam, dedi. "Ben, yeni filme başlaycam, orda asistanlık yapıcaksın". Orhon Arıburnu hem senarist, hem oyuncu, hem şair, yani sanatın her dalında koşuşturan bir insan. Filmin hem yönetmenliğini, hem oyunculuğunu yapıyor.

Asistanlığa başladım. Sonra Memduh Ün, daha sonra Faruk Kenç, sonra Abdurrahman Palay ve Atif Yılmaz dört tane ustam var asistanlığını yaptığım. Memduh, çok sevdiğim, inandığım bir insan. Çok da anlaşıyorduk. Dünya görüşlerimiz örtüşme bile, sinema anlayışımız aynı. Çok uzun bir süre güzel bir dostluk yaşadık. On sene asistanlık yaptım. Yönetmen olmayı da düşünmüyorum. Yönetmen çok büyük mesuliyetler yükleniyor. Bir de kendi işinizle ilgisi olmayan, prodüksiyon dediğimiz, işin idaresinden de, her şeyden siz sorumlusunuz. Ama Memduh diyordu ki, "Sen asistanlık yaptın, artık film yap." "Yok yaa," falan diyorum. En nihayet, bir baktım ben, yönetmenliğin içine girmişim, kim itti diye döndüm baktım: Memduh! Bir senaryo bulmuş, "Sen bunu çekiceksin" dedi.

İlk filmimim adını biliyor musunuz? Kanlı Sevda. Adında bile meymenet yok. Alanya'da çekiyoruz. Alanya muz tarlalarının içinde bir sahil kasabası. Hikaye de bir balıkçı ailesinin hikayesi. Memduh da sporcu olduğu için, o futbolcuymuş eskiden, erken kalkar ama akşam da erken yatar. Mesela, platoda çalışıyoruz Üç Arkadaş'ı çekerken, bir hapishane sahnesi var Fikret Hakan'la Semih Sezerli'nin. Çektik çektik, saat altı buçuk oldu, "Hadi çocuklar size kolay gelsin, siz devam edin" dedi. Çekti battaniyeyi kafasına, yattı. Böyle bir sürü sahneleri ben çekiyorum. Senaryoyu beraber çalışıyoruz Memduh'la. Sistemini de biliyorum, tarzını da biliyorum. Mesela benim çektiğim sahneleri, o filmin içinde kimse ayıramazdı. Bir tek eşim ayırırdı. O da çok beğeniyordu Memduh'u ama filmi seyredince, "Şunları sen çektin" diyordu. Eşim tiyatro oyuncusuydu, sinemada da oynadı. O sevgiyle buluyordu gerçeği.

Filme başladık. Ben kamerayı koyacak yeri bulamıyorum, kendi kendime diyordum ki, "Ben öliyim, bu film bitmesin". O kadar rahatsız oldum. Film bitti. Bence Türk sinemasının en kötü üç filminden biri. Belki de daha kötüsü... Ben kendimi cezalandırdım. Bir sene daha asistanlık yaptım. Bu sefer Nusret İkbâl itti. Otobüs Yolcuları başladı. Otobüs Yolcuları hem benim, hem de Vedat Türkali'nin hayatında bir dönüm noktası. Teorik olarak hem sinemayı, hem sanatı çok iyi biliyor. Ama pratiği yok. Ben de mutfaktan yetiştiğim için, onunla biraraya gelince bütünleştik. Benim eksikliği o, onun eksikliği ben tamamladım. Çok güzel bir işbirliği başladı. Önce Otobüs Yolcuları, sonra Karanlıkta Uyananlar, sonra Göksel'in yapımcılığını yaptığı ve oynadığı Kızgın Delikanlı.

F.C. - Kanlı Sevda izleyici çekti mi?

E.G. - Ne gezeer! Benim hiç bir şeye fazla yeteneğim yoktu. Basketbola da yoktu. Ben hep emeğimle, çok çalışmama, dişimle tırnağımla götürüyordum işi. Dedim ki, o kadar tecrübeden sonra ben bu filmi nasıl yaptım? Buldum. Ben, Arnavutköy'le Kadıköy'den başka köy görmedim. İki de köy değil, Türkiye'nin en mutena semtleri. Ben ne köy bilirim, ne köylüyü tanırım, nasıl davranır, nasıl eder? Onun için başarılı olamadım. Sonra bu benim kulağıma küpe oldu (kulağındaki küpeyi gösterir), bir daha bilmediğim konuya girmiycem, dedim. Ama tabii bir laf vardır, beşer şaşar. Kızgın Delikanlı filmi. O toprak meselesini anlatıyor. Ben toprak meselesini de çok iyi bilmiyorum ama senaryoyu çok iyi hazırladı Vedat Türkali.

F.C. - Otobüs Yolcuları'nda kalmıştık. Askerlik ne oldu o arada?

E.G. - Kabataş Lisesi'ni bıraktıktan sonra nefer oldum. Karagücü diye bir takım var. Ordu takımı. Askere giden sporcuları oraya alıyorlar, Harbiye'de bunun merkezi. Futbolcu, güreşçi, boksör, basketbolcu filan. Askerlik kıtada yapılmıyor. Askerliği orda yapıyorsunuz. Hatta Ordu Milli Takımı'yla İran'a bile gittik. Ben hem Karagücü takımında basketbol oynuyorum, hem de takımı çalıştırıyorum. Bir tane belge var. Geçen gün buldum. Acayip bir arşiv var, yetmiş senelik birikinti. Bir skor belgesi. Fenerbahçe takımı ile Karagücü takımı maç yapıyor. Fenerbahçe takımının antrenörü Samim Göreç. İstanbul şampiyonu. Karagücü takımının antrenörü ve kaptanı benim. Karagücü takımı Fenerbahçe'yi yenmiş (Gülüyor) Karagücü takımı, ikinci, üçüncü kümede bir takım. Ama çok çalışıyorduk. Takım ikinci kümeden birinci kümeye çıkacak. Ben de terhis olacağım. Yüzbaşılar vardı orda, spora çok meraklı, sevilen, iyi insanlardı. Zaten sporcular, yalnız sporcu değil de, sportmense eğer insancıl olurlar. Dediler ki, sen şimdi terhis olacaksın. Teskere alınca bu takımda oynayamazsın." "Napiyım?", dedim. "Sen kal birkaç ay daha, lig bitsin. Tezkereni o zaman alırsın!" "Peki" dedim. Bir taraftan da mesleğe döndüm. Bir ayağım orda, bir ayağım burda, bir karambolün içinde. O sene bitti, birinci kümeye geçti takım. Ama ben artık oynamayacağım. Görevi bitirdik. Ertesi sene Karagücü Takımı tekrar ikinci kümeye düştü.

"Sanat insan dramını anlatır, olayı değil."

F.C. - Vedat Türkali ile nasıl tanışmıştınız? Onu atladık.

Vedat Türkali ile Otobüs Yolcuları'ndan önce tanıştık. Üsküdar İskelesi diye bir film çekiliyor. Suphi Kaner, Allah rahmet eylesin. Yönetmeni, oyuncusu. Fatma Girik'le. Kemal İnci benim asistanım. Suphi hem yönetmenlik yapıp, hem oynadığı için, benim Arıburnu'na yaptığım gibi, Kemal İnci bir nevi rejisörlük yapıyor. Vedat Türkali'yle tanışmışlar. Vedat Abi'nin asıl ismi, Abdülkadir Demirkan. Kısaca biz sinema piyasasında Kadir Abi deriz. Kemal İnci beni Kadir Abi ile tanıştırdı. Ben tesadüfen geldim, film çekiyorlar, "Abi gel" dedi. Gittim, bakıyorum. Vedat

Türkali diyalog yazıyor. Kemal bana "Ne diyorsun abi?" dedi. "Bir şey demiyorum ama bu uzun". Vedat Türkali de dinliyor orda. "Bence şunu şunu şunu çıkartırsanız", "hem daha konuşma dili olur, hem daha ekonomik olur". "Bu kadar uzun konuşmalarına gerek yok. Vedat Türkali, "Ya sen bu sinemayı benden iyi biliyorsun". "Estağfirullah" dedim. "Ben" dedi, "edebiyatçıyım. Yazınsal bir iş yapıyorum. Edebiyatta tamam ama sinemada öyle olmuyor. Senin söylediğin şey doğru". "Benim bir projem var, Otobüs Yolcuları, bir oku bakalım, nasıl bulacaksınız?". Otobüs Yolcuları'nın esas hayattan alınan bir konu. Allah rahmet eylesin, Kemal Tahir'in bir lafı var, diyor ki: "Hayattan alınan aynen esere koyarsan o sanat eseri olmaz, ya bir röportaj olur, ya sanat tarihçisinin, ya reklamcının işi olur" der. "Hayatta olan olayı eğer sanat eseri haline getirecekseniz o olayın içindeki insanların dramını anlatacaksınız". Sanat insan dramını anlatır, yoksa olayı değil. Otobüs Yolcuları'nın konusu "Güven Evler" diye bir davadan alınmış. Olay İstanbul'da geçiyor. Ama, inşaat şirketi İzmit'teymiş. Dava İzmit mahkemesinde devam ediyormuş. Onun için. Vedat Türkali gitmiş, İzmit mahkeme dosyalarını tetkik etmiş, olayı almış, onu sinemalaştırmış.

Ben okudum. Ana hatları tamam ama sinema değil. Senaryo haline getirirken beraber çalışıyoruz, zaten çektiğim seksene yakın film hepsinin muhakkak senaryo çalışmasına iştirak ettim; ben tek başıma senaryo yazmadım, hepsine iştirak ettim. Çalışma sırasında daha da samimi olduk, bir aile dostluğu kuruldu, biz onlara gidiyoruz, eşlerimiz tanışıyor. Benim oğlum var Ali, Deniz'den biraz daha küçük, Barış'tan büyük. O arada onlar oynuyorlar falan. Kadir Abi, "Bak, bunu epik sinema yapamaz," dedi. Dedim ki, ben epik kelimesinin bile ne olduğunu bilmiyorum. "Çalışmanın içinde sen epik hale getir, ben bir göreyim, ne olacak bakalım" dedim. Çalıştık, bitirdik. "Sen al oku, üzerine tartışacağız," dedi. Ben okudum, baktım, müthiş boşluklar var, tempo düşük. Alakasız görüntüler falan var. Ben zaten alışık olduğumuz için gece sabaha kadar çalışmaya, oturdum, atılacak sahnelerin notlarını aldım ve nasıl sahneler koymak gerektiğini kabaca yazdım. Ertesi sabah onun evinde buluştuk.

Dedim ki, "Kadir Abi, eline sağlık güzel bir şey yazmışın ama bu benim sinema anlayışıma uygun değil. Ben kendi anlayışıma göre, bunun içine nelerin çıkıp nelerin gireceğine dair notlar var. Sen al şimdi. Eğer sana iyi geliyorsa, ben bu filmi çekeyim. Eğer sana iyi gelmiyorsa beni affet. Film başkası çeksün." Telaşlandı. Ver, dedi, aldı. Ben gidiyorum. Yok, sen otur, dedi. Okudu. "Bak" dedi, "bu dramatik bir film. Çok güzel bir film olacağına inanıyorum, çok da iş yapacak ama benim düşündüğüm değil." Dedim ki, "Abi kararı siz verin. Böyle olursa çekerim, olmazsa çekmem." "Yok," dedi, "sen çekeceksin tamam" dedi. Otobüs Yolcuları öyle başladı.

F.C. - Vedat Türkali ile aranızdaki fark neydi?

E.G. - Epiğin ne olduğunu sonra kabaca anladık, destansıymış. Konu eğer tarihi bir konuya, Karaoğlan'lar şunlar bunlar, destansı anlatırsın. Şehrin içinde geçen konuyu destansı nasıl anlatacaksın? Senaristlerin büyük bir kısmı senaryoyu yazar, bir rejisör de çeker. Senaryo yazarları, "Ben çok güzel bir senaryo yazdım. Yönetmen berbat etti, kötü film çekti" derler. Hepsinde değil ama çoğunda bu vardır. Sonra onlar film çeker, çoğu kez hiçbir şeye benzemez. Daha sonraları Kadir Abi, üç tane film çekti. Hatta bir tanesini Yılmaz Güney'le çekti. Yılmaz'ın parlak dönemi. Film iş yapmadı. Daha sonra yaptığı iki film de seyirciyle buluşamayınca bu iş arada bitti.

F.C. - Gelelim Otobüs Yolcuları'na. Kadro nasıl kuruldu?

E.G. - Ayhan Işık oynuyor, o belli. Senaryo, yönetmen belli. Kadın oyuncu yok. Hem Vedat Türkali, hem de filmin prodüktörü Nusret İkbâl. Dediler ki, biz yeni bir kız bulalım. Çünkü rol çok güzel. Kim oynarsa, onu zaten kaldıracak. Peki. Kim var, kim yok? Tijen Par, Ankara Devlet Tiyatrosu'ndan çok güzel bir kız. Kocasını da tiyatrocuymuş. Tesadüfen benim arkadaşım. Aa, dedi Nusret İkbâl, "Senaryoyu yollayalım, okusunlar, sonra sen telefon et, konuş." Yolladık senaryoyu. Birkaç gün sonra telefon etti kocası. Okuduk, çok güzel senaryo, bayıldık dedi. Ben de sevindim. Ama konuşacağımız, danışmak istediğimiz bir iki şey var, gelir misin,

Karanlıkta Uyananlar'ın en popüler sahnesi

Otobüs Yolcuları'nda ilk başrolüne çıkan Türkan Şoray ve Ayhan Işık

dedi. Gelirim, dedim. Ankara, nolucak? Trenle gidiyoruz. Vagon restoran var, akşam oturuyoruz bir kadeh bir şey içiyoruz. Muhakkak bir tanıdık çıkıyor, sohbet ediyoruz, sabah oradayız. Karşılıklı beni, sarıldık öpüştük. Güzel bir kız ama soğuk gibi geldi bana. Neyse, kocası dedi ki, "Biz biliyorsun, devlet memuruyuz. Filmin içinde bir iki tane öpüşme sahnesi var. Onları sen kamufle bile etsen, öpüşüyorlar diye intiba uyandırırsan, biz şey oluruz. Müşkül vaziyette kalırız. Onları çıkartabilir misin?". Dedim ki, "Sen tiyatrocusun, dramı bilirsin, dramatik yapıyı da bilirsin. Bu seks filmi değil, dramatik film. Ama bu öpüşme bir aşama. Kız zengin, patronun kızı, - Türkiye'de bence sınıf yok ama - bir nevi sınıf değiştirecek diyelim. Bu 'ben seni sevdim'le olur mu? Onun en azından öpüştüğünü muhakkak görmemiz lazım ve birkaç kere olması lazım ki seyirci inansın", dedim. "Afedersin", dedi "biz de o zaman oynayamıycaz". "Hadi hayırlı olsun" dedim, döndüm. Dönerken de telefon ettim Nurset Abi'ye, "Abi bu iş olmuyor". Telaşlandı. Ayhan her film için üçer haftalık programlar yapıyor. Tarihler veriyor. O üç hafta içinde film bitmezse bırakıyor, sonra çektiği filmlerinde arasında bir iki boş gün yaratıp kalan filmi bitiriyor. Aslında çok dürüst, çok disiplinli bir adamdı. Döndüğümün ertesi günü yazıhaneye geldim. Gazeteye ilan vermişler, 'kadın oyuncu aranıyor' diye.

Türk sinemasında tipik bir kadın imajı vardır Türkan Şoray'ın ifade ettiği.

F.C. - Türkan Şoray'ı, gazete ilanlarıyla mı buldunuz?

E.G.- Hayır. Panter Emel diye bir sinema oyuncusu vardır. Türkan Şoray onların evinde kiracıymış. Türker İnanoğlu da oralarda, Panter'in de oynadığı bir film çekiyormuş. Bizim sette bir usul vardır: harici sahne çekilirken set işçileri öyle bir iple çekin alanını çevirirler, meraklılar dışardan seyredir. Türkan da meraklı. Gelmiş, seyrediyor. Türker cin gibi bir adam. Türkan gözüne ilişmiş, "Kim bu kız?" diye sormuş. Emel, "Bizim kiracı." demiş. "Çok güzel bir kız, oynar mı?" "Bilmiyorum, talebe, ortaokulda okuyor." "Anası nerde, ona soralım, çağır bir konuşayım" demiş Türker.

Annesiyle konuşuyor. Hanfendi, ben kızınızda büyük bir cevher görüyorum, bu filmde bir rol oynatayım, hem ben göreyim, hem de siz görün. Sonra karar veririz" diyor. Emel'in rolünü veriyor Türkan'a. (Gülüyor) Emel'i ekarte ediyor. Türker'e cin gibi dediğim o yüzden.

Beya Film (Nusret İkbâl), Türkan Şoray'ı yazıhaneye çağırılmış. Geldi. Güzel bir kız. 16 yaşındaydı ama daha

olgun gözüküyordu. Akça pakça ama gözleri müthiş. Sözleşmeyi annesi imzaladı. Filme başladık.

F.C.-Seks filmleri dönemi nasıl başladı?

E.G.-Bu dönemlerin sebebinin konuşmak çok uzun sürer ama iki tanesini söyleyim, yetmişli yılların sonuna doğru terör çok artmıştı. İstanbul'da sağcılar-solcular sokaklarda birbirlerini vuruyorlardı. Aileler için tehlikeli bir ortam vardı, sokağa çıkamadılar. İkincisi de televizyon tek kanal da olsa evlere girmişti, yani sinema seyircisi evinde film seyredebiliyordu. Bu iki neden, bizim sinema seyircimizin sinemaya gitmesine mani oldu. Ve filmler iş yapmamaya başladı. Şimdi meslektaşlar daha önce bir sürü film çekmiş. Onların pazarlanmaya devam edebilmesi için yenisi gelecek, yeni film eski film beraber pazarlanacak. Onun için prodüktörler film çekmek zorunda. Aile gelmedi mi, kime hitap edecek? Sokaktaki lümpenlere, sokakta dolaşanlara. Onların tutkusu seks. O zaman seks filmleri dönemi böyle başlıyor. Yani bu tepeden inme bir şey değil. Şartların getirdiği, bu da bir nevi akım yani. Ben dünya sinemasını pek tanımıyorum, sevmiyorum da zaten. Kendi ülkem, kendi kültürüm, kendi sanatım, kendi insanım. Benim problemim kendi ülkemle ilgili. Dışarıyla ülkeme yararlı olacağı kadar ilgilenirim. Film yönetmenleri, oyuncularını falan da fazla tanımam.

Atif Yılmaz, benim gördüğüm Türkiye'de en geniş yelpazesi olan yönetmendi. En basit filmde en derin içerikli filme kadar. Seks filmlerinin de ustası, düşünün ki seveci ilişkisini anlatan bir film yaptı. Atif çektiği için merak ettim. Müthiş bir film. Festivallerdeki ödüllere falan fazla inanmam ama o filmde Lale Mansur en iyi kadın oyuncu ödülünü aldı. Hem de böyle bir filmde, düşünebiliyor musunuz? Ayrıca, Atif'in gene çok başarılı bir dönemi var, daha doğrusu Türk sinemasının kaderini, yönünü, çehresini, görüntüsünü değiştirdi.

Türk sinemasında tipik bir kadın imajı vardır Türkan Şoray'ın ifade ettiği. Yani temsilcisi olduğu. Bütün kadın oyuncular aynı kalıbın içine girer, o hem çok namusludur, çok dürüsttür. Hiç suç işlemez. Ailenizin düzenini bozacak bir harekette bulunmaz. Hayatta böyle tipler var ama bunu genellediğiniz zaman monoton hale geliyor. Atif Yılmaz, ilk defa hem yeni bir konuyu, hem de yeni bir oyuncuyu Müjde Ar'ı sinemamıza getirdi. Üç tane film yaptı. Bu üç filmde de kadın kahraman kocasını aldatıyor. Daha önce böyle bir filmi sinemaya koyarsanız, bu filmin iş yapmasının imkanı yoktu. Öyle usta ki, o konuyu bile nasıl sinemalaştırdı, nasıl seyirciyle bütünleştirdi, işte

onun için harika diyorum. Sinemada birçok usta var. İşte montajda Orhan Atadeniz, yönetmenlikte de Atif Yılmaz. Tabii Memduh, Metin falan hepsi çok iyi yönetmenler. Ama onun kadar geniş alanda o kadar düzeyli filmler yapan başka yönetmen yok. Dünyada var mı? Zannetmiyorum. Pek fazla bilmiyorum, yanlış bir şey söylemeyeğim.

Şimdi Yılmaz'dan Türkan'a bağlayalım. Konuyu da bitirelim. Bu seks filmleri başlayınca tabii bizim oyuncular oynamıyorlar. Hele starlar hiç oynamıyor. Fakat bunların şöhreti var. Başka bir alanda, gazino, Türk müziğinin hakim olduğu müzikholler. Adamlar bakıyorlar, mesela Türkan Şoray filmde şarkı söylüyor. Madem orda şarkı söylemiş, alalım bunları sahneye çıkaralım. Gazino iş yapsın. Adamın ticari bakışı doğru. Ve herkes çıktı. Kadını erkeği, Ayhan Işık bile çıktı, düşünebiliyor musunuz? Ekrem Bora'lar falan çıktı. Bir tek Türkan Şoray HAYIR dedi. Şimdi arayı yapan da Öztürk Serengil. Piyasanın içinde herkesle ilişkileri o kuruyor. Fahrettin Aslan "Ben ona bu kadronun parası kadar para vereyim" diyor. Müthiş bir şey, düşünebiliyor musunuz? Seviniyor Öztürk, "tamam abi" diyor, koşuyor gidiyor. Türkan'a, "Bütün kadronun parasını veriyor sana" diyor. "Ben bir şeye hayır diyorsam durup dururken demem" diyor. "Ben sahneye çıkıp şarkı söylemem". Öztürk: "Yav sen sinemada şarkı söylüyorsun. Orda yaptığını burda yapıcaksın" diyor. "Ben sinemacıyım, filmde şarkı söylerim ama şarkıcı değilim. Gazinoda şarkı söylemem". Bir de bunun ilavesi var. İspatlanmış bir şey değil, belki de yakıştırmışlardır. "Ben sinema oyuncusuyum, inandığım bir rolü, aklım keserse striptiz de yaparım. Şimdi gazinoda striptiz mi yapıcam?" diyor. Türk sineması içinde bütün starlar, başrol oyuncularına hatta ikinci rollerdekiler, hepsi çıktılar. Bir tek Türkan çıkmadı. Türkan boşuna sultan olmadı. Ayhan da boşuna kral olmadı.

F.C. - Otobüs Yolcuları'nın izleyicisi ile ilişkisi nasıl oldu?

E.G. - Çok büyük iş yaptı. Toplumsal gerçekçi akımın filmlerinden biridir. Konu, Karanlıkta Uyananlar'a geldiği zaman toplumsal gerçekçi akıma da gireriz. Karanlıkta Uyananlar moda şu ara. Herkes onunla ilgili bir şeyler soruyor, söylüyor. Röportajlar yapıyoruz, hatta başka şehirlere gidip açık oturumlar, söyleşiler yapıyoruz.

Bir sinema eserinden bahsederken, onun hangi şartlar altında doğduğunu, hangi akım içinde yer aldığını belirtmemiz gerekir. Bu her film için geçerli. Karanlıkta Uyananlar için daha da geçerli. Çünkü, o alanda maalesef tek.

Şimdi bütün bu röportajın içinde bütün söylediğim şeyler ya benim yaşadım ya da inandığım şeyler. Ama bütün bunlar bence böyle. Sizce belki benimkinden daha değişik olabilir. Onu da saygıyla karşılarım. Ama bilgi de değişkendir. Bugün için doğru olan bir bilgi başka bir zaman için yanlış olabiliyor. Tutucu olabiliyor. Yanlışla daha da fazla tutunursanız, onu geriye doğru çekmeye başlıyorsunuz. İşte bence asıl gerçilik de o.

F.C.-Konu açılmışken Karanlıkta Uyananlar'dan da bahsedelim diyorum.

E.G.-Ama bunu anlatmak için önce "Türk Sinemasındaki Toplumsal Gerçekçi Akım"dan girmek lazım. Bu akım nasıl meydana gelmiş, hangi ortamda gelişmiş, bu akımı hangi filmler ve hangi yönetmenler meydana getiriyor ve bu akım niçin ve nasıl bitiyor? Bütün bunlardan sonra "Karanlıkta Uyananlar"ı daha iyi anlatabiliriz.

F.C. - O zaman bu konuyu daha sonra irdeleriz.

E.G. - Çok daha iyi olur.

F.C. - Teşekkür ederim.

E.G. - Ben de teşekkür ederim.

Şeyda Hindistan'dan Bildiriyor: Hindistan'a Varış

Yazı - Fotoğraf - Çizgi: Şeyda Sever

Aylardır hazırlıklar devam ediyordu. Önce Ankara'daki evimi kelimenin tam anlamıyla paketledim. 25 koli kitap, 3 koli mutfak malzemesi, eşyalar ve 10 koli ne olduğunu bile hatırlamadığım ıvır zıvırı Ezine'nin 299 nüfuslu (ben yerleşince 300 olacak) köyündeki yeni yuvama taşıdıktan sonra yolculuk hazırlıkları başladı. Önce işten ayrıldım ardından vize işlemleri, farklı kentlerdeki hoşçakal buluşmaları, 16 yaşındaki köpeğim Karem ve gençliğinin doruklarındaki kedim Çero'ya geçici güvenli yuva bulmak uğraşları, Ankara ve içindeki dostlarla veda partileri, zorlu bir referandum ve en son aileme hoşçakalın

Reyaz ile yıllar boyunca dostluğumuz hep devam etti. Türkiye'ye sanat festivallerine, seramik buluşmalarına sık sık geldi. Reyaz'ın ve yine seramik sanatçısı olan Fransız eşi Edolie'nin işlerini hep takip ettim. Sadece seramik yaparak yaşanan bir hayatı merak ettim. Reyaz ve Edolie'nin motivasyonu ve Ankara'da yaşamının bana kazandırdığı zamanında sayesinde yıllar sonra AtölyeÇamurdan'da seramiğe zaman ayırmaya başladım. Ankara'daki iki buçuk yıllık seramik deneyiminden sonra işte şimdi yine Reyaz ve Edolie'nin sayesinde Hindistan'da seramik ustalarının yaşadığı bir köyde Andreatta Pottery'de çalışma ve öğrenme imkanı buluyorum.

Delhi'de bir hafta kaldıktan sonra önümüzdeki altı ay boyunca Himachal Pradesh eyaletinde, bahçesinden

Türkiye'de saatlerin değiştirilmemesi yüzünden akıllı telefonlarımız aptallaştı telefonum Hindistan'a adapte olamadı. Manuel ayardan çıkarıyorum ve kendi haline bırakınca doğru saati göstermeye başlıyor. Türkiye ile aramda iki buçuk saat fark var. Burada birazdan güneş doğacak Türkiye'de gece daha yeni başladı sayılır. Delhi havaalanı çok değişmiş. Yeni ve modern bir havaalanı inşa etmişler. Uçaktan inip havaalanına girince bir an Ankara'ya geri döndüm sandım korkarak. Aynı mimari, arada karşıma çıkan Buda heykellerini görsem Hindistan'da olduğuma inanmayacağım. 15 yıl önceki havaalanını göremediğim için biraz üzülüm sanki. Hindistan çok değişmiş midir? Eskisi gibi bulmak istiyorum ve bulamazsam diye biraz korkuyorum sanırım. Reyaz'ın sağdan direksiyonlu arabasına binip trafikte 5 dakika gidince yoğun korna sesleri ve

dedikten sonra şu an uçakta Hindistan'a yaklaşıyorum. 2003'te ziyaret ettiğim Hindistan'a doğru 3 saattir yoldayım. Beş buçuk saatlik uçak yolculuğunun ardından 12 saatlik tren ve ardından 5 saatlik otobüs yolculuğu beni bekliyor. Altı ay boyunca yaşamayı planladığım Andretta'ya doğru trenle yola çıkmadan önce bir iki gün Delhi'de kalacağım. Reyaz ve Edolie Delhi'de beni bekliyorlar.

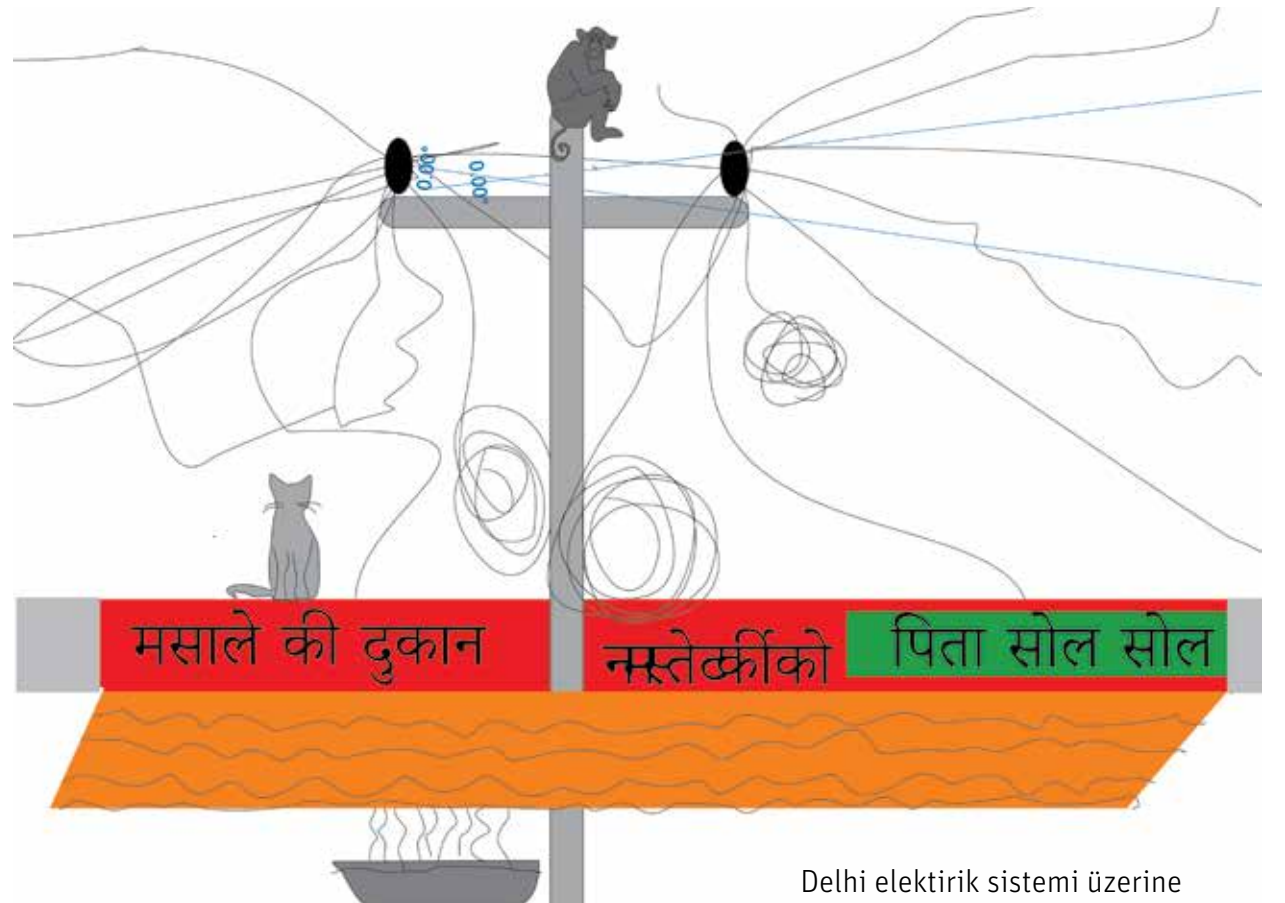
Aslında Hindistan'a ilk 2000 yılında gitmiştim. UNESCO bir zamanlar genç sanatçılar için bir burs programı açmıştı. Her yıl Hindistan da dahil olmak üzere 20 ayrı ülkeye üçer genç sanatçıyı burslu olarak gönderiyorlardı. Ben de Hindistan için bir fotoğraf projesi yazıp başvurmuş ve kabul edilmişim. Dijital fotoğrafın daha hayatımıza girmediği zamanlardı. Aldığım burs kapsamında Delhi'de bir orman içindeki sanat enstitüsünde karanlık oda kurmam, seyahatler boyunca çektiğim fotoğrafları bu karanlık odada yıkayıp basmam gerekiyordu. Sürekli trenlerdeydim, Hindistan'ın bambaşka eyaletlerini, kentlerini geziyor, rengarenk Hindistan'da siyah beyaz fotoğraflar çekiyordum. Yorulunca ya da filmin bitince Delhi'deki enstitüye dönerek evimdeki karanlık odada baskılarımı yaptıktan sonra biraz dinlenip tekrar yola çıkıyordum. Sanırım hayatımın en güzel zamanlarıydı desem abartmış olmam.

Delhi'deki Sankriti Sanat Enstitüsü'nde tek burslu fotoğrafçı bendim ancak farklı sanat dallarından hem ulusal hem de uluslararası pek çok sanatçı kalıyordu enstitüde. Sürekli keman çalan İrlandalı bir yazar, Newyorklu bir ressam, Almanya'dan bir tasarımcı, Avustralya'dan bir şair ve Hintli bir seramikçi. İşte bu Hintli seramikçi beni seramikle tanıştıran kişi oldu, dostum Reyaz Badduriddin.

Himalayaların görüldüğü birevde yaşayıp seramik öğreneceğim, Reyaz ve Edolie'ye Andretta'da yeni kuracakları stüdyo için yardım edeceğim. Odun fırını kurmanın ve farklı seramik surlarının surlarını öğrenmeye çalışacağım. Ve elbette biraz da seyahat edeceğim. Bakalım bu kez hangi maceralar beni bekliyor olacak diye düşünürken Delhi'ye iniyoruz.

Delhi'de saat 04:30 ama hem havaalanı hem de sokaklar kalabalık. Sanki kimse uyumuyor bu kentte. Telefonum kendini ayarlamakta zorlanıyor

sabahın ilk saatleri olmasına karşın yoğun bir trafikle karşılaşıyorum. Önümüzdeki kamyonun önünde büyük harflerle "Please Horn" (lütfen korna çalın) yazıyor. (Hindistan'da başka bir arabanın yanından yöresinden geçince korna çalmak trafik kuralı, ben buradayım dikkat et demenin bir biçimi). Yazıyı görünce rahatlıyorum işte hatırladığım Hindistan diyorum. Pencereyi açınca dışarıdan Hindistan'a özgü o güzel koku doluyor ciğerlerime... Dünyanın en kirli havasına sahip kentinde. (Devam edecek...)

Delhi elektrik sistemi üzerine

Uçan Süpürge Uluslararası Film Festivali'nin Ardından

Türkiye'nin ilk kadın filmleri festivali olan Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali 20 - 23 Mayıs tarihleri arasında, 20. yaşını 20 ilde sinemaseverlerle biraraya gelerek kutladı. Ana hedefi, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak olan Festival, 1998 yılından bu yana kadın sinema emekçilerinin görünürlüğüne dikkat çekmek için bu yıl 20. kez seyirciyle buluştu.

Kadınların dayanışmasının ve birlikte üretiminin gücüyle hareket eden Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali, bu yıl festival kapsamında ulusal ve uluslararası işlere imza atmış kadın yönetmen/yapımcıları, Kadın Yönetmenler/Yapımcılar Buluşması etkinliğinde bir araya getirdi. Güçlü bir katılımı gerçekleştiren "Kameranın Arkasındaki Kadınlar Buluşması", kitap olarak da hazırlanacak ve bunu bir veritabanı oluşturulması izleyecek.

"Edilgen Kadın Değil Yaşayan Kadın Yaşatılmalı"

Festival hakkında görüşlerini ve

duygularını, Türkan Şoray şöyle dile getiriyor;

"Erkek yönetmenler edilgen kadın yerine daha yaşayan kadını yaşatmaya başladılar. Feminizm akımıyla birlikte kamera arkasındaki kadınlarımız daha çok duyulmaya başladı. Kamera arkasında ne emekler verildiğini 50 yıllık sinema yaşamımda çok iyi biliyorum. Eminim burada çok arkadaşım var hepsini emeklerinden dolayı yürekten kutluyorum. Kadın isterse sinemada mucizeler yaratabilir bu beraberlik ve dayanışmanın yıllarca sürmesini ve sinemaya güzellik getirmesini diliyorum. Nice 20 yıllara diyorum. Gelecek yıl burada birçok kadın sinemacılarımızı daha alkışlamak dileği ile."

"Temsilin Cinsiyeti Var!"

Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali Kurucularından Halime Güner de festival üzerine şunları söyledi:

"Uçan Süpürge 20 yıl önce sinemada

kadının emeğinin görünür kılınması için kadın yönetmenlerin çektiği filmleri gösteren bir festival ile yola çıktı. Önümüzde hiçbir örnek yoktu. Bu işin bir okulu yoktu. Fakat bu durumun kadın örgütlenmesi içinde güçlü bir inancı vardı. Kadın Filmleri Festivali Uçan Süpürge'nin projelerinden biriydi. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayatın her alanında sağlandığı kadınların güçlendiği ve herkes için adil bir dünyaya kavuşmak amacıyla değişim yaratmak için 21 yıldır yaptığı birçok projeden biriydi.

Bu yıl hepimizin ortak deneyimidir yaşadığımız umutsuzluk mutsuzluk çaresizlik ve örgütlenme konusunda yalnızlık... Barışı, adaleti, şiddetsizliği konuşmaya çok ihtiyacımız var. Bu nedenle ikinci başlığımızdaki tanışmada siz kadın yönetmen ve yapımcıların Türkiye toplumunda cinsiyet eşitliği konusunda öncelikle yapılması gereken nedir? Sorusuna verecekleri cevap bizim için yol gösterici olacaktır."

Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali'nin bu yıl ki ödülleri de

şöyle:

Onur Ödülü: Perran Kutman

"Onur kelimesi ne kadar ağır bir kelime. Mesleğe saygı yatıyor, mesleği sevmek yatıyor. Nice 20 yıllara Uçan Süpürge. Bu ödüle layık görüldüğüm için sonsuz teşekkür ediyorum."

Tema ödülü: Aslı Erdoğan (törene katılmadığı için annesi Mine Aydoğdu ödülü aldı.)

"Kızım 9 ay önce tutuklandı, 4.5 ay hapisanede kaldı. Hala yargılanmakta. Suçu ne idi? Suçu gazeteci, yazar olmak, hakikati aramak ve yazmak. Bunun için hapisaneye atıldı. Cezaevinde olduğu sürece Uçan Süpürge'nin bizlere desteğini hiç unutmuyorum. Tüm kadınlara bu mücadelede çok teşekkür ediyor, saygı ile anıyorum."

Bilge Olgaç Başarı Ödülü : Emel Çelebi
Genç Cadı Ödülü : Ecem Uzun
FIPRESCI Ödülü : Yeşim
Ustaođlu'nun yönettiği Tereddüt Filmi. / Solfasol

Yeşim Ustaoglu'nun yönettiği Tereddüt'ten